

Lunds Universitet
Ekonomisk-Historiska institutionen
Handledare: Lars Pettersson

EKH480
Magisteruppsats
VT2005

Socialt kapital på två sidor Öresund

- en studie utifrån konstruktionen av ett Socialt Kapital Index

Jonas Helgertz
800323-4054

Innehållsförteckning

DEL ETT:

1. INLEDNING.....	3
1.1. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING.....	4
1.2. DISPOSITION.....	4
1.3. METOD.....	5
2. VAD ÄR SOCIALT KAPITAL?.....	7
2.1. DET SOCIALA KAPITALET CENTRALA BEGREPP.....	8
2.2. DET SOCIALA KAPITALET FÖRTJÄNSTER.....	8
2.3. HUR MÄTA BEGREPPET?.....	9

DEL TVÅ: TEORI OCH UTFÖRANDE

3. EN ÖVERGRIPANDE BILD.....	11
3.1. GENERELLT ELLER SPECIFIKT FÖRTROENDE.....	12
3.2. SOCIALT KAPITAL OCH INSTITUTIONER.....	13
3.3. DEN MAKROINSTITUTIONELLA NIVÅN.....	14
3.4. MESONIVÅN.....	19
3.5. MIKRONIVÅN.....	20
4. HUR KONSTRUERA MÅTTET?.....	22
4.1. METOD FÖR INDEXTALSKONSTRUKTION.....	22
5. SOCIALT KAPITAL INDEX: KONSTRUKTIONEN.....	24
5.1. SAMHÄLLET ÖVERGRIPANDE FÖRTROENDEKARAKTÄR.....	24
5.2. MAKRONIVÅN.....	25
5.3. MESONIVÅN.....	30
5.4. MIKRONIVÅN.....	31

DEL TRE: RESULTAT OCH ANALYS

6. SOCIALT KAPITAL INDEX.....	38
6.1. ANALYS AV VARIABLER PÅ MIKRONIVÅ.....	39
6.2. ANALYS AV VARIABLER PÅ MESONIVÅ.....	40
6.3. ANALYS AV VARIABLER PÅ MIKRONIVÅ.....	41
7. SLUTSATS.....	44
8. AVSLUTANDE DISKUSSION.....	45
9. KÄLLFÖRTECKNING.....	46
APPENDIX 1-4.....	49

1. Inledning

Bemöt andra såsom du själv vill bli bemött. Ett talesätt som vi sedan tidig ålder genom uppfostran har lärt oss utantill. Ett sätt att tänka med gamla rötter och som enligt flera kända politiska och ekonomiska filosofer är något ytterst grundläggande för det civila samhällets välmående, och i förlängningen fortlevande. David Hume beskrev på sin tid det elementära i återgäldandet av mottagna tjänster. Detta eftersom människans generositet i bästa fall är begränsad och att tjänster därför utförs i egenintresse - i förväntan om att tjänsteskuldkontot kommer att nollställas vid behov (Hume, 1953, s.61ff.). Genom detta skapas en struktur med likhetstecken mellan egenintresset å ena sidan och solidaritet med medmänniskan å andra sidan. Något som innebär att den ideala situationen är att leva efter den just nämnda devisen att bemöta andra såsom man själv vill bli bemött.

Att leva efter denna princip är dock något som av egen erfarenhet visat sig vara lättare sagt än gjort. Men trots detta tilltalas vi ofrånkomligen av talesättet, varför det upprepas för efterföljande generationer i hopp om att det kommer att efterlevas bättre än efter det föredöme man själv utgör. Svagheten i ordspråket ligger i att man ofta lockas att ta en genväg genom att svika ett förtroende, då man kan uppleva den gjorda vinsten från detta vara större än den förlust som den drabbade åsamkas av.

När lockelser av denna art inte tillvaratas kommer det som kallas *socialt kapital* att skapas. Ett fenomen som karaktäriseras av spontana förtroendeband mellan individer, men som är ytterst ömtåligt på grund av benägenheten att agera kontraproduktivt mot det sociala kapitalet. I den ekonomiska litteraturen finns det gott om indikationer, om än inte bevis, för kopplingen mellan en ökad grad av vad som identifieras som socialt kapital och en mängd för samhället gynnsamma effekter. En positiv korrelation mellan socialt kapital och livskraftigt, dynamiskt företagande har exempelvis påvisats, men även mellan fenomenet och den ekonomiska tillväxten i stort (se Putnam, 1996).

Studier har även visat att socialt kapital negativt korrelerar med socioekonomiska klyftor i samhället, samtidigt som det föreligger en positiv korrelation med bättre hälsostandard och de politiskt styrande och offentliga myndigheternas prestationer. Om inte detta vore nog kan man med tillräckligt stor säkerhet påstå att ett ökande socialt kapital, allt annat lika, negativt korrelerar med brottslighetsnivån (OECD, 2001, s39ff.).

De positiva externa effekterna av ett högt eller stort socialt kapital är således påtagliga. Något som torde motivera vidare studier i kartläggningen av begreppet, för att komma underfund med hur man kan öka dess omfattning. Svårigheterna att definiera och avgränsa begreppet och hur man skall bära sig åt för att mäta det är dock många.

Trots begreppets svårgripbarhet kan vi konstatera att diskussionen kring socialt kapital är relevant och angelägen. Därför bör ansträngningar läggas på att tydliggöra konceptet och komma till konsensus kring vad det innebär, hur det skapas, växer, samt förstörs. Detta eftersom det aldrig går att betrakta en nation som ekonomiskt fulländat, varför det – oavsett nation – ständigt går att göra nya vinster genom ett högre

socialt kapital. Vinster som enligt forskningsfynd alltså föga är av enbart ekonomisk art, utan även gynnar andra aspekter av samhällsnyttan.

1.1. Syfte och frågeställning

Med utgångspunkt från den befintliga litteraturen i ämnet ämnar jag definiera och beskriva begreppet *socialt kapital*. Detta utifrån den ganska omfattande litteratur som finns i ämnet och med avsikten att operationalisera och mäta det. Operationaliseringen skall precisera det sociala kapitalets kännetecken i en idealsituation, för att genom detta komma fram till lämpliga sätt och variabler för att mäta det. Idealsituationen, enligt författaren Jonathan Turner, som utgör utgångspunkten för operationaliseringen innebär att det slutgiltiga måttet på socialt kapital är *relativt denna idealmodell*.

Stora delar av tidigare skrivet material i ämnet är av en beklagansvärt icke-progressiv karaktär såtillvida det häri ofta uteslutande diskuteras hur begreppet bör avgränsas och vad det bör innehålla. Något som sällan följs av ett konkret försök att åstadkomma en metod med hjälp av vilken man objektivt skulle kunna jämföra olika nationers sociala kapital. Istället nöjer sig författaren med att konstatera nivåerna på sina valda indikatorer för socialt kapital. I förlängningen något som resulterar i att den nivå på socialt kapital som i en studie konstateras mycket sällan kan jämföras med fynden från andra gjorda studier, eftersom både variabler, dess tolkning samt måttstocken på detta sociala kapital skiljer sig åt dem emellan. *I mångt och mycket utgångspunkt för denna uppsats är alltså önskan att producera ett objektivt och allmänt applicerbart sätt att mäta socialt kapital.*

Utgångspunkten för måttkonstruktionen kommer att ligga på den västerländska industrialiserade demokratin, varför variabler som här valts inte nödvändigtvis är ideala för att mäta andra samhälstypers sociala kapital. Däremot är ambitionen att måttet med enkelhet skall möjliggöra jämförelser av det sociala kapitalet mellan Västeuropeiska nationer och USA.

Efter jag presenterat min ansträngning till att göra fenomenet mätbart ämnar jag jämföra det svenska och danska sociala kapitalet och presentera lärdomar som kan göras från här konstruerat sätt att mäta socialt kapital. Vilka styrkor respektive svagheter kan vi tillskriva måttet som konstruerats, och hur går man vidare för att utveckla det? Genom måttkonstruktionen kommer vi till frågeställningen som lyder: *Hur stort är det sociala kapitalet i Sverige respektive Danmark?*

1.2. Disposition

Denna uppsats indelas i tre huvudpartier. Inledningsvis presenteras begreppets *väsentliga karaktär och beståndsdelar* för att ge en nödvändig översiktlig bild av vad socialt kapital handlar om. Här tänker jag motivera varför jag valt den teoretiska infallsvinkel jag gjort och vilka styrkor respektive svagheter denna har. Detta framförallt eftersom jag tänker röra mig utanför den ram som ämnets *nestor* – i alla fall enligt populärvetenskapen - Robert Putnam har satt upp.

Del två utgörs av operationaliseringen av den valda teorin. Här förklaras hur jag ämnar mäta begreppet, och teorins olika analysnivåers kopplingar till socialt kapital. En utförlig variabelpresentation återfinns först i efterföljande stycke där det sociala kapitalet även mäts.

Den avslutande delen kommer att knyta ihop säcken genom att presentera *resultaten av de mätningar som genomförts*. De variabler som jag valt att mäta kommer dock inte att presenteras i sin rena form, utan kommer att göras mer användbara och jämförbara genom bearbetning.

Avslutningsvis kommer de resultat som framkommit presenteras samt att det mått som under loppet av uppsatsarbetet konstruerats analyseras. Vilka styrkor, respektive svagheter, kan vi tillskriva det – och hur bör man gå vidare för att komma ännu närmre målet att konstruera det optimala sättet att mäta detta svårgripbara fenomen som vi kallar socialt kapital?

1.3. Metod

Problemet vad en vetenskaplig genomgång och skattning av det sociala kapitalet beträffar ligger som sagt i begreppets vaga karaktär. På grund av detta har uppsättningen variabler avsedda att mäta det sociala kapitalet skiftat betydligt beroende på vilken forskare som genomfört undersökningen. Stora ansträngningar har lagts ner för att försöka mäta socialt kapital på bynivå i utvecklingsländer, med mätmetoder - men *framförallt* val av variabler - som på många sätt skiljer sig åt från hur man går tillväga när man studerar västerländska samhällen.

Detta innebär naturligtvis inte att dessa studier här är av ointresse, men mot bakgrund av den vitt skilda institutionella miljön som individen i U-landet möter i jämförelse med Kalle Svensson i Stockholm kommer jag i denna uppsats att vara försiktig med studier gjorda på samhällen som skiljer sig stort från det västerländska svenska eller danska.

Av denna anledning har jag som utgångspunkt valt en studie i socialt kapital gjord på Världsbankens initiativ. Idealtypen för socialt kapital som kommer att användas är anpassad efter *det demokratiserade och industrialiserade västerländska samhället*. En idealtyp som jag kommer att göra mer användbar genom komplettering med teori och variabler från annan litteratur i ämnet.

Anledningen till detta teorival utöver vad jag redan nämnt är att den är lämplig för att lyckas åstadkomma den operationalisering som här eftersträvas. Detta eftersom den – till skillnad från andra studier – börjar i rätt ända för att göras mätbar. Genom att jämföra idealsamhället, som enligt Turner troligen hyser ett maximalt socialt kapital, med det som vi på båda sidor Öresund faktiskt kan observera får vi ett mått som är relativt till idealmodellen.

De externa data kommer främst att utgöras av den attitydundersökning som genomförts i en stor del av världens länder vid namnet *World Values Survey (WVS)*¹. En undersökning som på sina ställen kommer att kompletteras med svaren på

---

¹ Undersökningen utförd i Europa kallas för European Values Survey (EVS) och är den som i denna uppsats kommer att användas som källmaterial.

en liknande undersökning kallad European Social Survey (ESS), utförd under åren 2002-2003. Vid behov kommer information att inhämtas från ytterligare externa källor, såsom *World Market Analysis* (WMA) och *Eurostat*, som på ett eller annat sätt besitter information som är användbar.

2. Vad är socialt kapital?

Socialt kapital som ämnesområde präglas som sagt av att det har få fullständigt oomstridda aspekter. Konceptet i sig har gamla anor via berömda teoretiker som exempelvis Emile Durkheim², Max Weber, Georg Simmels³ och redan nämnde David Hume⁴ som på ett eller annat sätt utgjort en teoretisk grund för arbetet om socialt kapital i modern tid. Även om klassikernas - precis som dagens forskares - analyser inte alltid lades under luppen ur ett ekonomiskt perspektiv.

På senare år har det framförallt varit den amerikanske statsvetaren Robert Putnam som med sina studier på det italienska och amerikanska samhället har varit ansvarig för att återigen föra begreppet in i blickfånget. På det hela taget måste man tillstå att det är amerikanen som på ett eller annat sätt ofta är utgångspunkten för studier inom ämnet socialt kapital.

Akademiker som försökt tillämpa begreppet inom de ekonomiska ämnena börjar bli en allt mer diger skara, men trots detta måste man nog ändå tillstå att forskningen om det sociala kapitalets påverkan på den ekonomiska utvecklingen är relativt färsk. En bidragande anledning till detta kan vara svårigheten i att överbygga klyftan mellan ett så pass påtagligt ämne som ekonomi med dess fastställda mått, typologier och metodik och det betydligt mer diffusa konceptet socialt kapital.

Först och främst handlar socialt kapital om något som existerar i förhållandet *mellan* individer, till skillnad från det *humana kapitalet* som tvärtom betraktas existera *hos* enskilda individer. Detta innebär att det sociala kapitalet i ännu större utsträckning än något lättobserverbart och därigenom även mätbart, såsom exempelvis utbildningsnivå, är något subjektivt och tillhörande samhället i stort – som en *public good* (OECD, 2001).

Dessutom är det sociala kapitalet unikt genom att det skapas och förökas i *samband med dess användning*. Innebärande att uppvisat förtroende från individ A gentemot individ B kan förväntas leda till att även individ B kommer att hysa förtroende gentemot individ A. Genom denna process och dess upprepande gentemot individer utanför denna ursprungliga relation kommer det sociala kapitalet både att skapas och öka i sin kraft och omfattning. Detta skall ställas i kontrast till mer traditionella former av kapital, såsom realkapital, vilket försvinner i och med dess användning.

Beskrivningen av vad socialt kapital är skiljer sig någorlunda åt beroende på vilken sorts litteratur man vänder sig till. I denna uppsats tänker jag utgå ifrån en definition och modell som används i den ekonomiska litteraturen. Detta eftersom jag anser det vara det mest lämpliga alternativet för en uppsats inom Ekonomisk Historia.

---

² I verket *Själv mordet* (Durkheim, 1968) undersökte författaren om självmordsfrekvensen kunde ha något samband med de sociala strömningar densamme kunde observera. Durkheim såg att individen tillhörde och i hög grad var påverkade av grupper eller sociala strukturer som vi kan likna de nätverk vi inom forskningen om socialt kapital är intresserade av.

³ Simmel hävdade att den sociala interaktionen kunde påverka individens sociala och ekonomiska position. Alla interaktioner i samhället innehåller en ömsesidighet såtillvida att ett beroendeförhållande existerar emellan interagerande individer, oavsett från vilka sociala strata dessa härstammar. Det ömsesidiga beroendeförhållandet gör att det blir svårt för den ena parten att ostraffat utnyttja den andra (Ritzer, 2000, s.151 ff.).

⁴ Hume behandlar betydelsen som *löftet* har, och de förödande konsekvenser i form av ett för alltid förstört förtroende som ett brutet eller ouppfyllt löfte kan innebära (Hume, 1953, s.67). Återigen presenteras vi här inför klassisk teori med tydliga paralleller till det moderna teoretiserandet kring socialt kapital.

Definitionen av socialt kapital presenteras i ett av Världsbanken sammanställt kompendium:

“those forces that increase the potential for economic development in a society by creating and sustaining social relations and patterns of social organization”

(Turner, 2000, s.95).

Denna definition lyckas fånga på ett tillräckligt allmänt sätt andemeningen i begreppet. Det vill säga att det sociala kapitalet ligger i *relationerna mellan individer och i de nätverk* (social organization) som härigenom skapas, samtidigt som det leder till det i denna uppsats viktigaste mål; en *ökad potential att nå ekonomisk utveckling och/eller tillväxt*.

2.1. Det sociala kapitalets centrala begrepp

De krafter som leder till skapandet av socialt kapital, utgörs huvudsakligen av begreppet *förtroende* och de förtjänster som man genom en hög grad av detsamma kan göra. Socialt kapital handlar först och främst om förtroendeband mellan individer, underbyggda av normer och värderingar som verkar för samarbete och samverkan. Förtroende individer emellan ökar sannolikheten att man kommer att söka kollektiva lösningar på problem. Därigenom kan man åstadkomma de synergieffekter som innebär att en enskild individ genom att samarbeta med andra kan uppfylla sin fulla potential och lite mer därtill.

Den samverkan som här syftas till brukar i litteraturen om socialt kapital kallas nätverk. Grupper av spontant organiserade individer och vars karaktäristiska egenskaper hjälper samtliga aktörer att nå sina unika målsättningar och således innebär en ”win-win-situation” för alla involverade aktörer. Dessutom skapas betydande så kallade ”externa effekter”, såtillvida att nätverken och det sociala kapitalet gynnar samhället i stort genom flera olika påverkanskanaler (OECD, s.41).

Tvärtemot vad man instinktivt kan föreställa sig handlar dock relationen mellan aktörerna eller konkurrenterna inom nätverket inte nödvändigtvis om att man undviker att trampa varandra på tårna när det gäller att sluta en fördelaktig affär. Tvärtom handlar detta förhållande ofta, men inte alltid, om stenhård konkurrens, som dock enligt Michael Porter är till gagn för både företagen liksom för samhället i stort (Porter, 1999). Det som kännetecknar nätverk har mycket gemensamt med de kluster som Porter skriver om, med skillnaden att det förstnämnda till skillnad från kluster inte per definition är regionalt koncentrerade sammanslutningar.

2.2. Det sociala kapitalets förtjänster

Förtjänsterna som det sociala kapitalet och dit tillhörande begrepp innebär för samhället är väsentliga. Förklaringen från den klassiska ekonomiska litteraturen till förtjänsterna av ett stort förtroende och socialt kapital hävdar att individen i största möjliga

utsträckning kommer att försöka maximera egennyttan. Ur ett fångens dilemmaperspektiv innebär detta att individen alltid kommer ha avsikten att ett ingånget avtal skall uppfyllas, då beteendet upplevs som det mest rationella i ett samhälle med en hög förtroendenivå. Detta eftersom medborgaren förväntar sig identiskt beteende från medmänniskans håll, vilket leder till maximala vinster både för individen och för samhället (OECD, 2001, s.41).

Nätverket innebär alltså en grupp aktörer som genom upprepade kontakter har byggt upp ett ömsesidigt förtroende som underlättar alla sorters transaktioner inom gruppen. När människor har förtroende och är förtroendeingivande för andra, och när de ingår i upprepade transaktioner med andra medlemmar av samhället kommer det att leda till att dagliga affärsuppgörelser innebär en allt mindre kostnad (Putnam, 2000, s.288). Ett annat sätt att uttrycka detta är att transaktionskostnaderna som uppkommer genom förhandlingar och imperfekt information minimeras, vilket i sin tur och optimerar informationsflödet mellan aktörerna. Något som effektiviserar och förbättrar redan existerande affärsrelationer, samtidigt som det kommer att underlätta skapandet av nya (OECD, 2001, s.57).

Fynden som i forskningen gjorts om socialt kapital pekar på att en högre grad av förtroende, allt annat lika, innebär en tillgång till ett bättre och mer effektivt informationsflöde och att man därigenom står bättre förberedd att anpassa sig till en kärv omvärld (Uzzi, 1996). De nätverk och det sociala kapital som genom en hög grad av förtroende skapas identifieras av John Humphrey som en väsentlig beståndsdel av en nations komparativa fördelar (Humphrey, 1996, s.22ff.).

2.3. Hur mäta begreppet?

Genom att ”lära känna socialt kapital via dess frukter” skall jag här kontrollera i hur stor utsträckning som här valda samhällen överensstämmer med idealmodellen som utgör utgångspunkt. Måttet kommer såtillvida att indikera vilket av valda samhällen som är mest identiskt idealsituationen och som därför enligt teorin rymmer störst socialt kapital och även bäst förutsättningar för ekonomisk tillväxt.

I idealmodellen hämtad från skriften ”The Formation of Social Capital” (Turner, 2000) beskriver Turner vilka vinster man under denna erkända social kapitalutopi skulle göra. Vad han dock inte gör är att förse läsaren med instruktioner om vilken metod man skall använda för att kontrollera hur pass nära denna ett samhälle i verkligheten ligger.

För att åstadkomma detta kommer jag att komplettera Turners teori med av andra forskare använda variabler och metod att mäta det sociala kapitalet. Inspiration till flera av variablerna liksom den metodologiska grunden är hämtade från skriften ”*Measuring Social Capital, an Integrated Questionnaire*” (Grootaert, 2002) som på många sätt är lik den här valda teoretiska utgångspunkten.

Här vald metod skiljer sig på flera punkter från den som valts av Putnam vad flera centrala antaganden beträffar. Putnam betraktar mer eller mindre alla former av interaktion som skapande av socialt kapital, utan att försöka förstå hur denna interaktion *upplevs* av individen. Istället består dennes metod enbart av kvantifierbara observationer av deltagande i olika typer av sociala aktiviteter (Putnam, 2000).

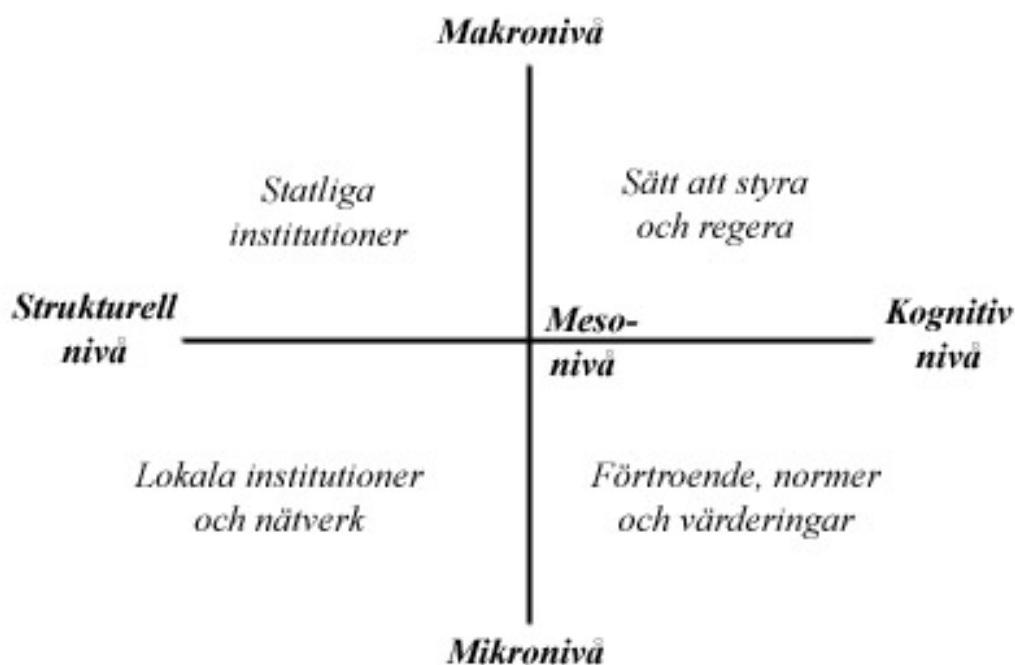
Fokus kommer i denna uppsats dock att vara på insamlingen och studerandet av direkta attitydfrågor, med avsikt att komma till mer exakta kunskaper om exempelvis graden av förtroende i samhället. Källmaterial som kommer att kompletteras med variabler enligt Putnams metod när detta behövs för att göra bilden mer fullständig.

3. En övergripande bild

Den utopiska världsbild som Turner presenterar präglas av att samhället som överordnat mål har en ansträngning att åstadkomma ekonomisk utveckling och tillväxt (Turner, 2000, s.130). Ett visserligen ganska snävt och endimensionellt mål, men det bör påpekas att samhället *för att fullt ut kunna möjliggöra detta* måste präglas av maximalt socialt kapital. Med andra ord innebär inte strävan efter maximal ekonomisk utveckling enligt Turners idealtyp att detta måste ske på bekostnad av mer individuella, *njuka*, variabels bekostnad, utan att det föreligger ett beroendeförhållande och korrelation mellan de båda genom det sociala kapitalet.

Ett övergripande perspektiv av teorin ger oss den *makroinstitutionella nivån*, som är resultatet av att människor för att kunna tillgodose sina grundläggande behov tvingas organisera sina gemensamma ansträngningar. Något som kommer att leda till ett institutionaliserande av hur man inom olika nödvändiga funktioner i samhället organiserar och bedriver sin verksamhet. En väl fungerande institutionell miljö fungerar som en optimal grund för skapandet av förtroendefulla relationer. Av denna anledning är det nödvändigt att institutioner utför vissa standardfunktioner samtidigt som de från medborgarens sida upplevs vara förtroendeingivande.

Under denna analysnivå finner vi *mesonivån* som fungerar som en länk mellan den just nämnda makro- och den efterföljande mikronivån. Här placerar människor in varandra i grupper och subgrupper utifrån en mängd olika kriterier, som till stor del kommer att avgöra hur individen kommer att behandla och bli behandlade av sina medmänniskor. På den lägsta *mikronivån* finner vi de möten och den interaktion som äger rum mellan ”fria” och från mesonivån kategoriserade individer (ibid, s.95ff.).

Tillsammans innebär samverkan på dessa tre analysnivåer olika grader av förtroendeskapande, som i förlängningen kommer att reflekteras i det sociala kapital som skapas.

Dessa tre analysnivåer kommer att kompletteras med ytterligare en dimension vars ytterligheter heter det sociala kapitalets *strukturella* respektive *kognitiva* nivå. Som namnen indikerar handlar dimensionen om hur pass *påtagligt* det vi studerar är. Den strukturella nivån beskriver fenomen som till sin karaktär är relativt lättbeskrivliga och synliga, till exempel statliga institutioner och nätverk. Av mer osynlig art är normer och värderingar som därför tillhör samhällets kognitiva fenomen (Grootaert, 2002, s.3ff).

3.1. Generellt eller specifikt förtroende?

Det sociala kapital som skapas i uppvisandet av förtroende kan vid en första anblick antas vara något för samhället odelat positivt utefter resonemanget hittills. Diskussionen måste dock kompliceras en aning, då förtroendet både kan anta en *generell* och en *specifik* karaktär. Något som i förlängningen för samhället kommer att innebära ett bra eller dåligt socialt kapital.

Den sämre varianten kallas *specifikt förtroende* och karaktäriseras av att grunden för förtroendeskapandet ligger i subjektivt tillskrivna *egenskaper eller kvaliteter* hos individen. Något som på en och samma gång verkar *inkluderade* och *accepterande inom gruppen* som exkluderande gentemot de människor hos vilka egenskaperna för samhörigheten inte finns. Detta innebär att huruvida en människa är värd att lita på bestäms utifrån en mall som innebär avgörande och förutfattade meningar för en relation. En mall utifrån vilken man uppvisar förtroende för dem inom sin egen förtroendecirkel samtidigt som man är restriktiv med visat förtroende utåt. Detta minskar därmed möjligheten att denna cirkel skall öka i storlek och därigenom även öka det antal aktörer mellan vilka transaktioner äger rum (Humphrey, 1996, s.10ff).

Ett utmärkt exempel på en grupp som präglas av specifikt förtroende – och märk väl; i ett avseende även ett högt socialt kapital – är kriminella ungdomsgång. Förtroendet som uppvisas mellan medlemmarna i dessa grupper är inte sällan av anmärkningsvärda proportioner, något som avsevärt minimerar transaktionskostnaderna *inom* gruppen. Det höga sociala kapitalet inom gruppen leder dock knappast till positiva externa effekter på samhället i stort, utan det sammantagna resultatet är negativt (Portes, 1996).

Förtroendetypen som innebär mest gynnsamma förutsättningar för ett optimalt socialt kapital är det *generella*. Som benämningen vittnar om är detta förtroende mindre diskriminerande och vilande på en mer saklig och objektiv bedömningsgrund. Utgångspunkten för ett generellt förtroende är en mer öppen människosyn där medmänniskan i grund och botten förtjänar att litas på (Humphrey, 1996, s.10ff). Något blåögt kan det tyckas, men som skall kompletteras med att detta förtroende kan förstöras i ett ögonblick om den ena parten bryter ett ingått löfte. Varefter det kan vara svårt att återigen bygga upp, indikerande det sociala kapitalets ömtåliga karaktär.

Förtroendecirkeln som omsluter samhället när det generella förtroendet dominerar är naturligtvis betydligt vidare än alternativet. Det sociala kapital som här skapas är både stort och gynnsamt och lägger därigenom grunden för ett samhälle med

minimala hinder för interaktion. Och i förlängningen även goda förutsättningar för en överväldigande majoritet medborgare med ärliga intentioner vid avtalsingåendet.

Tydliga kopplingar till ovanstående resonemang finns i terminologin *bridging*, *bonding* och *linking*. Michael Woolcock identifierar dessa tre termer som olika typer socialt kapital, utifrån vad de implicerar för attityder både *inom* gruppen och *utåt* gentemot andra grupper. De två förstnämnda bedöms vara mest betydelsefulla, och är båda två nödvändiga inom ett samhälle, även om vissa risker med framförallt den förstnämnda existerar. *Bonding* syftar till förtroendeband mellan familjemedlemmar eller individer sammanhörande genom exempelvis etnisk tillhörighet och är nästintill identiskt det ovan presenterade specifika förtroendet.

Bridging syftar till det sociala kapitalet som skapas mellan individer vars vägar i livet korsas mer eller mindre av slump, till exempel mellan arbetskamrater och är således mer likt det generella förtroendet. Begreppet *linking* likaså, som syftar till socialt kapital som skapas i interaktionen och i uppvisandet av förtroende mellan olika grupper som var för sig är präglade av en hög grad *bonding*. En hög grad av *bridging* och *linking* är viktigt för samhället, då en stor förekomst av *bonding* tenderar att skapa grupper som, precis som det specifika förtroendet, exkluderar icke-medlemmar (OECD, 2001, s.42ff.).

Det första som jag ämnar mäta är således hur pass generellt förtroende som den enskilde aktören hyser gentemot sina medmänniskor. Med tanken att ju mer öppen och förtroendefylld individen är gentemot medmänniskan, desto närmre idealmodellen hamnar vi.

3.2. Socialt kapital och institutioner

Det sociala kapitalets relationella karaktär har redan berörts, och precis avklarad genomgång bör ställa bortom allt tvivel att *förtroendet mellan individer* är en central beståndsdel i socialt kapital. Något som tack vare exempelvis minskade transaktionskostnader kommer att underlätta transaktioner mellan individer mellan vilka relationen präglas av lite eller ingen bekantskap alls.

Ovanstående aspekt av socialt kapital är föga omstridd, till skillnad från frågan var vi bör placera in institutionen i relation till detta fenomen. En viss begreppsförvirring har här förekommit, då teoretiker inom forskningen kring socialt kapital uteslutande väljer att använda termen *institution* för att beskriva de ”grupper av individer som hålls samman av en gemensam strävan efter att uppnå vissa mål” (North, 1993, s.19) som enligt Douglass North kallas *organisation*. Den sistnämnde, en auktoritet inom Ekonomisk Historia, har en begreppsapparat som på flera centrala punkter skiljer sig åt från den som här används. *Regler* och *normer* är begrepp som häri används men som enligt North utgör vad som kallas *institutioner*. Detta samtidigt som institutioner i denna uppsats utgörs av de enheter som enligt North kallar *organisation* och som gestaltas av exempelvis regering, riksdag, familjen, ideella föreningar och rättsväsendet (North, 1993, s.16ff.).

Turner får medhåll av flera forskare engagerade i Världsbankens projekt att kartlägga begreppet när han vill göra gällande att vi bör betrakta samhällets institutioner som en beståndsdel av socialt kapital tack vare de intima kopplingarna dem

emellan (OECD, 2001, s.40). Enligt Anirudh Krishna är det sociala kapitalet uppbyggt av både relationellt- och institutionellt kapital, där det sistnämnda kan exemplifieras av i samhället etablerade institutioner där marknaden och rättsväsendet utgör två exempel (Krishna, 2000, s.71ff.).

Att inkludera institutionen i fenomenet socialt kapital är en uppdelning och begreppsdefiniering som utifrån befintlig litteratur verkar vara mest logisk och som lyckas fånga begreppets dynamik och omfattning utan att bli för generell och otydlig. Ett utelämnande av förtroendet för institutionerna och dess påverkan på individen vore att kraftigt beskära det sociala kapitalets verkliga essens. Detta eftersom vi i egenskap av privatpersoner både *påverkas av de institutioner* vi från livets första till sista dag ofrånkomligen existerar parallellt med, och i vissa fall till och med är beroende av. Försättningsvis tvingas vi även då och då konfronteras med och anpassa oss efter dessa institutioner, varför hur vi agerar och tänker i stor utsträckning kommer att bestämmas av institutionerna. Hur institutionen fungerar är dessutom beroende av de individer som de utgörs av och den särprägel som detta ger dem. Därigenom kan vi inte bedöma institutionerna efter hur de formellt skall fungera, utan istället hur dem i realiteten och upplevs fungera.

Institutionen har förmågan att både hjälpa och stjälpa en interaktion eller transaktion och även påverka dess karaktär och utfall. I det ideala samhället finns inga hinder för en transaktion såtillvida att individen känner att denne fullt ut kan ingå i exempelvis en affärstransaktion i vetskapen om att det ingångna avtalet är juridiskt bindande och att individen från rättsamhället har ett skydd denne kan lita på. Förtroende för samhällets grundläggande institutioner kommer således att prägla hur individen vågar bete sig gentemot sina medmänniskor. Förtroende för det ena tycks alltså föda förtroende för det andra.

3.3. Den makroinstitutionella nivån

Denna analys handlar om en för samhället övergripande nivå uppbyggd av koordinerade sammanslutningar av stora grupper människor för att tillsammans möta och hantera problem tillhörande omgivningen. Denna makronivå är indelad i fem huvudsakliga sfärer, som var och en bör åtnjuta autonomi gentemot de övriga; släktskap, religion, ekonomi, politik och rättsväsendet.

Varför de makroinstitutionella sfärerna idealiskt bör vara separerade från varandra är för att i minsta möjliga utsträckning - på grund av sfärernas skiljande struktur och kultur - störa den potential som finns inom var och en av dem. Organisationen (far och son, mor och dotter) och kulturen som präglar familjeförhållanden kommer att verka hämmande för ekonomin om den påverkar denna sfärs naturliga och unika struktur. I den sistnämnda bör förhållandet mellan individer och förtroendet vara baserat på helt andra premisser än inom familjen, varför olämpligheten i dess beblandande framgår desto tydligare (Turner, 2000, s.97f.). Således bör exempelvis även rättsapparaten och dess tillämpande av rättsregler och procedurer vara separerat från politiken och dess betydligt mer improviserade sätt att avgöra tvister.

Tesen om betydelsen att separera samhällets institutionella sfärer återkommer ofta och inom litteratur som härstammar från flera olika ämnesområden. Rebecca Chavez driver åsikten att rättssystemet fungerar bäst som autonom institution (Chavez, 2004) medan samma separering är att rekommendera för den religiösa sfären (Tushnet, 2004), bara för att nämna några exempel.

På denna analysnivå är det således relevant att mäta utsträckningen av den *institutionella autonomi*, något som är svårt att göra då färdiggjorda mått på detta oftast härstammar från den statsvetenskapliga litteraturen. I denna tenderar definitionen att skilja sig från det som *här* skall mätas (se Lane, 1991, s.206ff.). För att komma runt problemet hur vi skall mäta de olika sfärernas respektive autonomi tänker jag istället utgå ifrån Turners beskrivningar av dessa sfärer i en situation som präglas av maximal autonomi för att därigenom kunna välja ut relevanta variabler att mäta.

3.3.1. Släktskapssfären

Människans första och kanske mest grundläggande uppfostringsanstalt utgörs av familjen, varigenom vilken värderingar och åsikter som många av ens framtida attityder kommer präglas av. Starka familjeband som sätter stort fokus på ur detta avseende improduktiva normer såsom ifrågasättande av kärlek, lojalitet och plikt känsla gentemot släkt till något otänkbart kommer enligt Turner att leda till att det sociala kapitalet som inom familjen skapas kommer att vara uppbyggt på specifikt förtroende. Något som även kommer att innebära att individen uppvisar en lägre grad av entusiasm inför itrådandet av rollen som autonom aktör på arbetsmarknaden, som präglas av en helt annorlunda lojalitetsbas och incitamentsgrund (Turner, 2000, s.100f.).

De incitament som individen utanför släktskapssfären möter och därför bör acceptera härstammar från de ekonomiska principerna om utbud och efterfråga, och att individen måste vara villig att se sig själv som en arbetsmarknadens ”handelsvara”. Något som innebär att man accepterar pengar och prissättning som den viktigaste måttstocken för värde och som därigenom det som ens personliga välmående och lycka i stor utsträckning är beroende av.

För att detta skall vara en möjlighet krävs dock att individen känner ett förtroende för att arbetsmarknaden de facto kan förse individen med större förmåner och värden än vad släkt och familj är kapabla att göra (Turner, 2000, s.100f.). När detta förtroende och prioritetsordning existerar kommer individen att känna en stor motivation att ständigt förbättra vad hon presterar på arbetsmarknaden, något som i förlängningen sker i samhällets intresse.

Jag är övertygad om att inte Turner vill göra gällande att de band som finns i familjereationer är förlegade och utan värde, men samtidigt får vi inte glömma det överhängande samhälleliga mål som denne satt upp. För att ekonomisk tillväxt skall åstadkommas krävs att den enskilde individen genom familjen uppfostrats att betrakta arbetet som en värdefull syssla varigenom hon ges en känsla av tillfredsställelse, exempelvis genom det faktum att arbetet möjliggör finansiering av världsliga nöjen.

3.3.2. Den religiösa sfären

Inom den ekonomiska litteraturen sedan länge fram och tillbaka diskuterat religionens roll. Icke-sekulariserade samhällen med starkt närvarande religiös auktoritet innebär en stark påverkanskraft på individen och på samhället i stort. Stark enhetlig religionsnärvaro kan för underutvecklade samhällen fungera som det sammanhållande kitt som gynnar förtroendeskapande och därigenom även ekonomisk tillväxt.

För utvecklade nationer beroende av en omvärld karaktäriserad av mångfald är dock det förtroende som genom religionen skapas inte det mest gynnsamma för ekonomisk tillväxt. Detta eftersom ett genom religionen skapat specifikt förtroende verkar hämmande för den förutsättningslösa interaktion som optimalt efterfrågas.

Ett stort generellt förtroende innebär att potentialen finns för gränslös interaktion. En nödvändighet när de ekonomiska möjligheter som ryms inom ett lands gränser inte kan matcha de som kan erhållas genom att söka sig utåt för att kunna vidga sin ekonomiska potential. Samhällen som här studeras är båda beroende av omvärlden, varför ett utbrett generellt förtroende torde vara mest gynnsamt för att maximera förmågan att tillvarata tillfällen att sluta en god affär. Något den religiösa sfären enligt teorin verkar hämmande för genom att den föder specifikt förtroende. Turner formulerar det som att andelen religionsutövare i ett samhälle bör minimeras för att inte störa samhällets produktiva sektorer (Turner, 2000, s.99).

Den roll som den religiösa sfären idealiskt bör inneha och kännetecknas av har uppenbart inspirerats av Max Weber. Detta eftersom han kom till slutsatsen att asketisk-protestantiska trosinriktningar innebar bäst möjliga förutsättningar för arbetsflit, då denna trosinriktning lyckades kombinera Guds ord genom bibeln med kapitalismens anda. Ett tankesätt som i mångt och mycket är samstämmigt med det överordnade mål som Turner uppsatt åt samhället, det vill säga en övertygelse om att ”tid är pengar” och en hängivelse åt arbetet, bara för att nämna några av de punkter som hit tillhör (Weber, 1978, s.22ff.).

Protestantismen gjorde exempelvis utlåning av pengar mot ränta, kapitalackumulation och affärsverksamhet till något tillåtet och osyndigt. Arbetet är dessutom något som verkar förebyggande mot ”alla de anfäktelser, som puritanismen sammanfattar under begreppet ”unclean life”” (ibid, s.75). Vinstmöjlighet är något givet av Gud, och som följaktligen skall tas tillvara, likaså rikedom som enligt denna trosuppfattning bara är något tvivelaktigt om den frestar till lättja och syndfull njutning (ibid, s.73ff.).

Vissa religiösa trosuppfattningar innebär alltså för ekonomin mer eller mindre gynnsamma förutsättningar, där en hög grad av förutbestämmdhet och ödestro genom religionens hierarkiska struktur verkar vara mest skadliga. Weber gav oss förklaringen till varför grenar inom kristendomen får de ekonomiska följderna de får; här spinner vi vidare på detta genom att mäta förekomsten av vissa religiösa trosuppfattningar som negativa för ekonomisk tillväxt genom det specifika förtroende de föder.

Rafael LaPorta m.fl. hävdar i en skrift att andelen utövare av religioner präglade av strikt hierarki och krav på utövande korrelerar med sämre presterande rättsväsende och byråkrati, liksom med en högre grad av korruption (LaPorta, 2000,

s.317). LaPorta finner även att graden generellt förtroende uttryckt genom ”förtroende för folk i allmänhet” är lägre hos människor som tillhör just nämnda religiösa trosinriktningar (LaPorta, 2000). En fortsättning på samma resonemang är att religioner som kräver stort engagemang av individen därigenom gynnar specifikt förtroende inom den intima krets som härigenom blir väldigt central för individen.

Föregående resonemang handlar om den religiösa sfären inifrån, men för att få en bättre uppfattning om graden av sfärseparation skall jag gräva vidare en aning. Det styrelseskick och de styrande som finns i respektive land måste i stor utsträckning antas vara en korrekt avspeglning av medborgarnas preferenser, vilket leder oss in på nästa grupp variabler. Enligt teorin och idealet som där presenteras bör som sagt religion separeras från övriga institutionella sfärer. För att detta skall vara en realitet bör inte landets styrande drivas av ett religiöst betingat tänkande, varför vi kan anta att även medborgarnas åsikter speglar detta.

3.3.3. Den ekonomiska sfären

Den i föregående kapitel behandlade religiösa sfär är relevant för den ekonomiska tillväxten framförallt genom att den gör mest nytta genom att vara *diskret*. Den ekonomiska sfären är dock desto viktigare genom det att den måste spela en betydligt mer aktiv roll i uppfyllandet av den samhällliga idealmodell som innebär ett stort och bra socialt kapital. Återigen är betydelsen av förtroende för häri tillhörande aktörer för att garantera att sfären fungerar och fullfyller sin potential väsentligt.

Den mer aktiva roll som denna sfär innehar hör till stor del samman med den betydelse som ett stabilt penningvärde spelar för skapandet av socialt kapital. Det allra mest grundläggande vad denna sfär beträffar handlar om pengarnas betydelse som en generellt accepterad form av betalningsmedel. Hållande samhällets överordnade ambition och mål i huvudet kommer ett stort förtroende för pengarnas bestående värde och funktion att skapa en sorts socialt kapital eftersom det ”försäkrar att aktörer kommer att använda och investera sina pengar i allt fler interaktioner och att de kommer att definiera sin lycka i värden skapade av pengar (Turner, 2000, s.102f.)”.

Pengar, eller valutan, måste åtnjuta ett förtroende från medborgarna som på lång sikt ständigt kapabelt att agera säkert och stabilt *bytesmedel*. Detta är framförallt avhängigt av inflationstakten och förmågan hos ansvarig myndighet att lyckas hålla utsatta inflationsmål. Något som stämmer överens med fynden som LaPorta m.fl. gjorde, där de kunde konstatera att graden av förtroende för riksbanken negativt korrelerar med avvikelserna från inflationsmålet (LaPorta, 2000, s.317). En inflationstakt som avviker från inflationsmålet påverkar således förtroendet för riksbanken negativt.

Förtroendet tar tid att bygga upp och är rimligtvis beroende av både inflationen som faktiskt varit liksom förväntningar inför framtiden, varför tidsperioden som här är värd att studeras sträcker sig både framåt och bakåt i tiden.

3.3.4. Den politiska sfären

Ajay Chhibber presenterar statens betydelse för att skapa goda förutsättningar för ekonomisk tillväxt genom socialt kapital. Staten och dess tillhörande institutioners främsta roll är att visa sig vara trovärdiga så att ekonomiska aktörer skall våga ta risker genom att investera sitt kapital (Chhibber, 2000). Enligt Turner sker detta när man kan observera en *lagom, dock icke definierad*, balans mellan de fyra politiska maktbaser som existerar⁵ (Turner, 2000, s.106f.). Något som får till följd att exempelvis politiskt tillsatta stålsätter sig från att överträda sina respektive befogenheter, och som i förlängningen skapar ett förtroende för och en *förutsägbarhet* att de förtroendevalda kommer att agera i enlighet med de löften som denne fick sin position genom att ge.

En tolkning av Turner är att en olämplig kombination av maktbaserna leder till att marknadens aktörer kommer att känna en osäkerhet gentemot samhällets politiska institutioner. Något som tenderar att leda till att aktören söker sig till inofficiella marknader att bedriva sina affärer på, på grund av att man inte vågar sätta sin tillit till att sina intressen kommer att tillgodoses av institutionerna. Istället finns risken att nätverk uppbyggda av specifika förtroendeband skapas och som bedriver sin verksamhet på de inofficiella marknader som ur ett samhällsekonomiskt perspektiv knappast utgör en optimal situation.

Variablerna för att bedöma den politiska sfären finner jag i Chhibber och LaPorta, som uppenbarligen till stor del delar den syn på socialt kapital som Turner står för. En grundläggande variabel är ett demokratimått, då ”demokrati tillhandahåller medel att åtgärda ett godtyckligt, korrupt och auktoritärt styre” (ibid, s.107). En upplevd väl fungerande demokrati är således elementär för att lägga grunden för ett politiskt system som vaggar in samhällets aktörer i en förtroendefylld samhällssyn.

Chhibber föreslår två nyckelindikatorer för vad han kallar IQ (Institutionell Kvalitet), och som är något grundläggande för ett högt och bra socialt kapital, och i förlängningen hög ekonomisk tillväxt. Den första indikatorn utgörs av den utsträckning som individen kan utgå ifrån att aktörer inom den politiska sfären kommer att hålla sina löften och följa implementerade regler och lagar. Nästa och sista indikator handlar om hur pass stabil individen uppfattar den politiska omgivningen, vilket innebär att Chhibbers båda variabler handlar om betydelsen av en förutsägbar politisk miljö (Chhibber, 2000, s.301f.). Två indikatorer som jag här tänker slå ihop till en enda variabel hämtad från World Market Analysis, som för respektive land ger ett mått på hur pass riskfylld och därmed oförutsägbar den politiska situationen bedöms vara⁶.

Vidare bör sfären präglas av att de politiska aktörerna kan hållas ansvariga för vad de gör. Ett incitament för aktörer inom denna sfär att agera utefter sina löften, och därmed gynnande förutsägbarhet. Detta för att övriga aktörer skall kunna planera sin verksamhet med längsta möjliga tidshorisont. För att mäta denna ur ekonomisk synvinkel väldigt viktiga aspekt finner flera forskare inom ämnet det relevant att den politiska sfärens institutioner är fria från korruption. Något som hindrar individen från att lita på att de regler och lagar som satts upp i samhället kommer att efterföljas även

---

⁵ I alla nationer används en kombination av sina möjliga medel för utövande av makt - våld, administrativ/lagstiftande, ekonomiska incitament och symbolmakt. En optimal kombination av dessa innebär ett maximalt förtroende för denna sfär och dess aktörer (Turner, 2000, 106f.)

⁶ En närmre förklaring till vad som inkorporerats i WMAs politiska risk-variabel finns i appendix 2.

av de styrande och implementerande. WMA tillhandahåller även här en lämplig bedömning av ovanstående, med hänvisning till appendix för mer exakt information.

3.3.5. Rättsväsendesfären

Varje ny affärsrelation innebär ett risktagande för involverade aktörer såtillvida att det sällan finns några egentliga garantier för att den andra parten kommer att fullfölja sitt åtagande. Utifrån detta är lagstiftningen och rättsväsendets betydelse för att minimera detta risktagande uppenbart, då det genom att stå självständigt från övriga sfärer kommer att betraktas som universellt och opartiskt (Humphrey, 1996, s.34f.). När rättsväsendet betraktas som opartiskt oavsett individens position eller status kommer det både att underbygga en relation redan kännetecknad av en hög grad av förtroende samtidigt som det underlättar skapandet av nya affärsrelationer. Det sistnämnda genom att det kan få individen att ta en risk hon inte hade tagit om rättsväsendet inte hade fungerat som en försäkring mot att stå tomhänt om hon blir förd bakom ljuset av motparten i en transaktion.

I idealsituationen är tilliten till rättsväsendesfären total, eftersom det är till detta som aktören sätter sin tilltro som konfliktlösare och rättvis medlare i en interaktion som av en individ inte uppfattas som fri från oegentligheter eller risk. En hög grad av förtroende indikerar att medborgaren uppfattar rättsväsendet som kapabelt att opartiskt döma i tvister, varigenom densamma kan ingå i affärsuppdrag i förvisning om att oförrätter kommer att bestraffas. Ett mått jag får indikationer på genom frågor om hur pass mycket förtroende som individen hyser för rättssystemet i respektive land, samtidigt som detta kompletteras med bedömningen av rättsväsendet gjord av WMA⁷.

3.4. Mesonivån

De institutioner som ryms inom den makronivå som precis presenterats är på mikronivå uppbyggd av dagliga möten och interaktioner mellan individer. Något som formaliserats på makronivå där det gestaltas av samordnade funktioner, nödvändiga för samhällets fortlevnad. Interaktionen på både mikro- och makronivå möjliggörs och styrs dock till stor del av de så kallade *kategoriska enheter* som denna mesonivå handlar om.

De *kategoriska* enheterna innebär ett indelning av individer i subgrupper utifrån karaktäristiska egenskaper, objektiva som subjektiva. Denna indelning kommer att innebära en utgångspunkt för hur individen i fråga kommer att bli behandlad och accepterad av sina medmänniskor (Turner, 2000, s.120). Denna aspekt av mesonivån⁸ har en gedigen teoretisk underbyggnad, samtidigt som det existerar ett betryggande empiriskt stöd för dess koppling till socialt kapital.

---

⁷ Se appendix 2 för förklaring av denna variabels exakta innehåll.

⁸ Mesonivån är även uppbyggd av de så kallade kollektiva enheterna, men som i denna uppsats kommer att bortses från, då det teoretiska resonemanget och den empiriska underbyggnaden är på tok för tunn.

3.4.1. Kategoriska enheter

Den ideala kategoriseringen av individer utifrån ett ekonomiskt perspektiv sker efter objektiva skillnader i kompetens och andra egenskaper som härrör från det *humana kapitalet*. När detta är fallet finns förutsättningar för arbetsmarknaden att fungera utan de friktioner som i dagens samhälle uppstår på grund av fördomar som tillskrivs exempelvis en människas hudfärg, kön eller etnisk tillhörighet och som hindrar exempel fullständigt objektiv rekrytering (ibid, s.130ff.) liksom skapande av generellt förtroende.

Detta är en åsikt som knappast Turner är ensam om, och anledningarna därtill är flertaliga. Diskriminering i rekryteringsförfarandet kan göra att en individ med stor potential att öka produktiviteten inom en organisation inte får den post hon förtjänar och istället förpassas till en verksamhet där hon är mindre produktiv.

Dessutom kan diskriminering leda till oroligheter mellan ickediskriminerade och diskriminerade grupper gällande rätten till samhällets resurser. Oroligheter som i sin tur leder till att resurser måste ledas bort från verksamheter som för samhället är produktiva för att stävja dessa bekymmer.

Kategorisering av individer styr oundvikligen interaktionen på det sätt att det avgör mellan vilka och på vilket sätt som samverkan sker. När denna hindras av kategoriska distinktioner baserade på diskriminering och fördomar kommer det att krävas betydande insatser för att övervaka interaktionen. Det sociala kapital som här skapas vilar tveklöst på specifikt förtroende, eftersom premisserna som ligger till grund för interaktionen är mer känslomässiga än sakliga. Även Putnam understryker detta när han presenterar en klar negativ korrelation mellan köns- och etnisk diskriminering och ett index på socialt kapital (Putnam, 2000, s.355ff.).

3.5. Mikronivån

Denna avslutande analysnivå handlar huvudsakligen om den mest grundläggande aspekten vad socialt kapital beträffar. Nämligen den betydelsefulla beståndsdel för socialt kapital som *förtroende uppvisat i interaktionen mellan individer* utgör. Som konstaterats tidigare präglas det ideala samhället av att befintliga resurser kan ägnas åt produktiva sysslor, varför de i detta stycke sociala kapital-genererande aktiviteter bör vara av den karaktär att de underbygger formella normer, auktoritetssystem samt organisationsmål etablerade på makronivå (Turner, 2000, s.136).

Norman Upphoff som vill göra gällande att den mest gynnsamma form av socialt kapital som förekommer mellan individer ger upphov till vad han kallar *Mutually Beneficial Collective Action* (MBCA). Denna gynnsamma kollektiva verksamhet uppstår när normer, värderingar, attityder och uppfattningar i individer verkar för att skapa och förstärka relationer präglade av interdependens (Upphoff, 2000, s.218f.). Just detta är något som Putnam håller med om när han understryker betydelsen av att inte bara ha förtroende för andra, utan även att bete sig förtroendeingivande. Förtroende är som bekant något ömtåligt och som kräver ett ömsesidigt uppvisande av förtroendeingivande beteende från båda parter i en interaktion för att det skall leda till det förtjänstfulla sociala kapitalet (Putnam, 2000).

Interaktionen bör från individens sida gentemot andra människor som sagt präglas av en attityd av förtroende och en övertygelse att man blir bemött på likadant sätt som man själv bemöter andra. Man kan på detta sätt anta att människor i allmänhet kommer att agera på ett pålitligt, avtalsenligt, sätt oavsett om juridiskt bindande avtal styr beteendet eller inte. Individens utgång i detta fall ifrån antagandet att man kommer att belönas om man gör *rätt för sig*, eller agerar förtroendeingivande (Upphoff, 2000, s.241 ff.).

Individens uppfattning att människor är att lita på och generellt sett vill inte bara sitt eget, men även sin medmänniskas bästa gör även att man är benägen att söka kollektiva lösningar på problem. Tron på att positiva synergieffekter existerar och även är lättuppnåeliga gör att man aktivt kommer att söka kollektiva snarare än individuella lösningar.

Putnam argumenterar för att samverkan mellan individer bör vara horisontellt organiserad, det vill säga att det inte bör råda en hierarkisk struktur som styr interaktionen. I förlängningen menar han därför att vertikalt organiserade grupper med hierarkiska strukturer snarare har en negativ inverkan på samhällsandan och därigenom på ekonomin. En slutsats som utsatts för mycket kritik, inte minst av forskare inom de ekonomiska vetenskaperna som istället varit av åsikten att positiva synergieffekter skapas även i samverkan som präglas av hierarkiska relationsförhållanden. Knack och Keefer tillhör skaran som funnit att social samverkan i allmänhet snarare än i specifika former korrelerar positivt med ekonomisk tillväxt (Grootaert, 2000, s.20f.).

Jag tänker här mäta det civila deltagandet och -andan genom att sammanfläta tre aspekter som presenterats av Grootaert och som sammanfattar vad den ekonomiska litteraturen angivit som viktigt när vi behandlar detta. Den första aspekten har redan diskuterats och gestaltas av medborgarens attityd gentemot regler, normer och sina medmänniskor, medan återstående variabler på denna analysnivå skall spegla medborgarens *faktiska* deltagande i den samverkan som utgör det här behandlade *civic cooperation*.

4. Hur konstruera måttet?

Ett fullständigt mått på socialt kapital måste naturligtvis vara kapabelt att fånga in alla relevanta beståndsdelar av ett så mångdimensionella fenomen. Den sociologiska och ekonomiska litteraturen skiljer sig åt såtillvida att man inte är helt och hållet överens om hur man bör dra gränserna kring begreppet, men utifrån den ekonomiska litteraturen kan man påstå att den definition som här gjorts är tillräckligt omfattande.

Med avsikt att få det eftersökta sättet att mäta socialt kapital kapabelt att appliceras på så många olika populationer som möjligt, och utifrån en och samma mall och källmaterial, kommer samtliga data som används att vara av kvantitativ art. Följaktligen kommer svaren som skall analyseras att vara inhämtade från en enkät som ställer frågor med från början fastställda svarsalternativ.

Den kritiske har med all rätt invändningar mot detta sätt att bedriva forskning, eftersom man på detta vis omöjligtvis kan fånga in alla individers skiftande och unika uppfattning. Något som inte heller kan ignoreras men som även måste ställas mot alternativet, samt mot målsättningen för den här uppsatta uppgiften; att mätsättet skall vara applicerbart *inte bara i Sverige*. Alternativet som utgörs av den kvalitativa undersökningen har nackdelen att dess resultat är både svårtolkade och svåra att kvantifiera. Det sistnämnda som i detta fallet är en nödvändighet, då resultaten skall vara objektivt jämförbara.

Även begreppets mer subjektiva aspekter kommer alltså att inhämtas via kvantitativa data där försök har gjorts att fånga upp de attityder som finns, liksom hur medborgaren ställer sig gentemot normer, värderingar och lagar genom att ställa individen inför frågor om hur denne uppfattar sin omgivning och sina medmänniskor.

4.1. Metod för indextalskonstruktion

Måttet som här skall presenteras kommer att vara ofullständigt såtillvida att tillräcklig kunskap i hur de olika variablerna som vägas mot varandra är mig övermäktig i dagsläget. Vad som dock är mig tillhanda är ett sätt att genom ekonometrisk metod skapa ett *indextal* över var och en av de variabler som utgör måttet. Indextal som vart och ett kommer att utgöra lika stora beståndsdelar av det slutgiltiga mått på socialt kapital som kommer att avrunda denna uppsats. Ytterligare en fördel med dessa indextal är att de objektivt möjliggör en jämförelse av studerade länders resultat från variabel till variabel.

Då metoden föga innebär information som är absolut nödvändig för att kunna ta del av de fynd som här följer har jag valt att förpassa den detaljerade metodgenomgången till appendix. Vad läsaren vid detta stadium dock bör veta är att alla variabler utom en omarbetats för att var och en utgöra en lika stor del av det totala måttet. *Det typiska indextalet som innebär en optimal situation utifrån den teoretiska idealmodellen är ett (1), och det minst fördelaktiga representeras av siffran noll (0).* Samtliga variabler har alltså omarbetats för att ett högre indextal skall innebära bättre förutsättningar för socialt kapital.

Undantagen är två till antalet och återfinns båda på makronivån. Den första utgörs av WMA-variabeln, där indextalet i idealsituationen uppgår till dryga 3,5. Inflationsvariabeln skapar även det ett indextal där idealsituationen resulterar i en etta (1), men här finns även möjligheten att indextalet hamnar på den negativa delen av skalan.

4.1.1. Sammanställning av variabelindex

En av svårigheterna som jag innan uppsatsens påbörjande kunde observera var hur jag på ett tillfredsställande sätt skulle väga valda variabler mot varandra för att i dess unika relevans för det totala sociala kapitalet på ett bra sätt skulle speglas. Flertalet forskare i ämnet har kommit till slutsatsen att man i dagsläget kan konstruera ett tillfredsställande mått på socialt kapital utan variabelvägning. I studier valda variabler har gjorts jämförbara genom bearbetning där man konstruerat indextal. Något som avrundats med att addera ihop dessa indextal för att på så vis konstruera ett mått på socialt kapital (Grootaert, 2002, s.41ff.). En slutsats av detta är att samtliga begreppets beståndsdelar och analysnivåer fyller en funktion som inte går att bortse från, varför man i nuläget gör klokast i att betrakta samtliga variabler som lika viktiga.

Denna metod för skapandet av måttet för socialt kapital är således säkerligen en bit från perfektion, men vetskapen att jag inte är den enda som brottas med problemet känns betryggande. Genom att addera ihop indextalen som i nästa stycke kommer att räknas ut för respektive variabler kommer jag att konstruera vad Grootaert kallar ett *Social Kapital Index* (SKI) (Grootaert, 1999). Även om metoden som här kommer att användas kommer från projekt som beskrivit socialt kapital även i just den typ av länder som det i inledningen utfärdades en varning för kommer jag att gå vidare på denna väg. Detta eftersom jag gör bedömningen att det framförallt är variablerna som förväntas fånga det sociala kapitalet som skiljer sig från land till land, inte den metod som är lämplig för att fånga omfattningen av det sociala kapitalet.

5. Social Kapital Index: Konstruktionen

Det Socialt Kapital Index som här skall sammanställas består av knappa 80 variabler som tillsammans uppgår till en maxnotering på 81,5. En siffra som inte kan betraktas vara en slutgiltig indikator på ett maximalt socialt kapital, utan snarare en utgångspunkt utifrån vilken man i framtiden kan lägga till nya relevanta variabler och genom vägning ändra tolkningen av redan existerande sådana allteftersom nya fynd görs inom detta dynamiska ämnesområde.

För att med större enkelhet kunna jämföra undersökningsobjekten kommer indexet att byggas upp från grunden genom att de olika underkategorierna som studerats kommer att presenteras var för sig. Detta eftersom det kan förekomma stora skillnader mellan nationerna som i slutändan mycket väl kan ta ut varandra. Genom detta förfarande kan vi få större kunskap om de samhällssektorer situationen är mer eller mindre långt ifrån idealet.

5.1. Samhällets övergripande förtroendekaraktär

Vad som är så grundläggande för socialt kapital att det egentligen genomsyrar samtliga analysnivåer och som därför innebär en bra utgångspunkt för måttkonstruktionen är huruvida den mest allmänna förtroendegraden i samhället är av generell eller specifik karaktär. Något som jag försökt fånga genom attitydfrågor, som alla syftar till att indikera hur pass riskfyllt individen uppfattar det är att vara utlämnad till en okänd medmänniskas godtycke. Detta verkar enligt undertecknad vara sätt att få en fingervisning om i vilken utsträckning genomsnittsmänniskan hyser förtroende exklusivt för den hon redan känner, eller hur pass detta förtroende åtnjuts av en större krets främlingar.

Variabel	Danmark	Sverige
<i>Generellt sett, anser du att folk går att lita på eller kan man inte vara nog försiktig i interaktionen med andra människor? (EVS, fråga 8 och ESS, A8)</i>	0,682	0,636
<i>Tror du att de flesta människor skulle utnyttja dig om de fick chansen eller skulle de försöka vara juste och rättvisa? (ESS, A9)</i>	0,734	0,666
<i>Skulle du säga att folk för det mesta försöker att vara hjälpsamma, eller bryr de sig mest om sina egna intressen? (ESS, A10)</i>	0,612	0,601
TOTALT (MAX: 3)	2,028	1,902

Karaktären på förtroendet i samhället skiljer sig uppenbart åt när vi konstaterar indextalen som framkommit från valda variabler. Skillnaden variablerna emellan är förvisso liten mellan länderna, men det verkar trots allt som man i Danmark hyser ett större förtroende för *mannen på gatan* genom ett större generellt förtroende.

Om det beror på att den typiska uppfostran lär dansken att vara mindre försiktig än man är här i Sverige, eller om det beror på att denne av erfarenhet lärt sig att främlingen är mer värd att lita på kan jag dock inte säga. Oavsett anledning måste man tillstå att den mindre försiktiga danska attityden enligt teori bör göra sannolikheten att en transaktion eller interaktion mellan främlingar skall äga rum är högre i Danmark. Detta i och med att den försäkring mot risk som personliga förtroendeband mellan aktörerna innebär där bör spela en mindre roll i och med det högre generella förtroendet.

5.2.1 Makronivån: WMA-variabeln

Som ett mått på den strukturella delen av det sociala kapitalet på makronivå valde jag World Market Analysis kontinuerliga bevakning av den institutionella miljön i världens nationer⁹ som källa för denna variabel. Då tillgången till samma källmaterial som LaPorta m.fl. använde bara är tillgängligt mot en betydande avgift sökte jag vidare tills jag hittade det användbara substitut som WMA-variabeln representerar.

Måttet har omarbetats för att storleksmässigt och skalmässigt bättre passa in i SKI. Det bör understrykas att den redan gjorda vägningen inte påverkats, varför variabeln inte kommer att vara påverkad av mitt godtycke, utan på ett korrekt sätt spegla World Market Analysis bedömning.

	Danmark	Sverige
<i>Politisk risk (MAX: 5)</i>	4,500	4,250
<i>Risikfaktor knuten till rättsväsendet (MAX: 5)</i>	5,000	5,000
<i>Operationell risk (MAX: 5)</i>	4,750	4,500
WMA-variabel¹⁰ (MAX: 3,54)	3,327	3,208

Vi kan dra slutsatsen att rättsväsendet i såväl Sverige som Danmark bedöms vara så nära det optimala som går att observera. Rättsapparaten är *de facto* i så stor utsträckning som möjligt opartisk och konsekvent och erbjuder därmed utmärkta förutsättningar för ekonomisk verksamhet. Något som innebär att man kan förvänta sig att oegentligheter kommer att bestraffas och att avtal kommer att vara juridiskt bindande. Inom övriga två analyskategorier är skillnaderna länderna emellan relativt obetydliga, varför skillnaden i det totala resultatet framstår som relativt obetydligt.

5.2.2. Makronivån: Släktskapssfären

De variabler som i mitt källmaterial fanns tillgängliga tyckte jag inte lyckades fånga in det som enligt teorin *ordagrant* eftersöks. Jag har dock mycket svårt att se att Turners idealsamhälle uteslutande består av arbetsnarkomaner, som i varje situation sätter arbetet framför allt, speciellt inte mot bakgrund av dagens samhälle med mängder av förtidspensioneringar och sjukskrivningar beroende på utbrändhet. En uppenbar följd av

⁹ Här använd bedömning är genomförd den 18 augusti 2005

¹⁰ För uträkning, se appendix 2.

ett för tufft eller krävande arbetsklimat. Trots allt är definitionen av utbrändhet att man inte längre än förmögen att arbeta, med andra ord det sista som den gode Turner hade önskat.

Därför har jag för indextalsskapandet valt att dela in svarsalternativen till respektive fråga endast i två grupper – en som indikerar sämre förutsättningar¹¹ och en som indikerar bra förutsättningar¹² för skapande av socialt kapital. Var gränsen mellan respektive svarsgrupp skall dras är naturligtvis ett godtyckligt beslut som jag tagit, varför jag hänvisar till appendix 4 för exakt information om förfarandet vid uträkningen. Genom detta har dock variabeln gjorts betydligt mer nyanserad och belönar därigenom andelen som betraktar arbetet som viktigt och betydelsefullt, men inte nödvändigtvis som det viktigaste i livet. En modifikation av Turners teori i övertygelsen om att tolkningen är i linje med dennes modell.

Variabel	Danmark	Sverige
<i>Hur viktigt i ditt liv är arbetet?</i> (EVS, 1_A - ESS, E17)	0,810	0,874
<i>Håller du med om påståendet att det är en plikt gentemot samhället att arbeta?</i> (EVS, 17_D)	0,698	0,583
TOTALT (MAX: 2)	1,508	1,457

Vi kan konstatera att genomsnittsmedborgaren på ingen sida av Öresund ser något problematiskt i att vara en arbetsmarknadens ”handelsvara”. Föga överraskande egentligen, men trots allt en målande bild av den roll som arbetet har. Kanske framförallt som pengainbringande syssla, eftersom en betydligt mindre andel anser arbetet vara en plikt gentemot samhället, indikerande lockelsen i den syssla som arbetet utgör. En inte alltför vild gissning är att det vi kan observera ovan är just Turners önskan att individen till stor del mäter sin lycka i pengar, vilket i sin tur ger arbetet den betydelsefulla roll det har.

5.2.3. Makronivån: Den religiösa sfären

Även denna analysnivå är precis som den föregående speciell på det vis att den gör mest nytta i strävan efter samhällsekonomiska mål när den är så anonym som möjligt. Detta genom att i minsta möjliga utsträckning dominera och styra individer liksom institutioner inom andra sfärer.

Den religiösa sfären har fördelen vad teorin beträffar att det forskats relativt mycket i religionens påverkan på ekonomin, något som märks även i litteraturen om socialt kapital. Följaktligen var tillgången till applicerbara variabler större, varför mätningen ger ett mer gediget och fullständigt intryck än vissa andra sfärer. Till exempel har jag här tillgång till variabler som på ett bra sätt speglar påverkansgraden på övriga sfärer, samtidigt som frågor som speglar medborgarens trosuppfattning är förhållandevis lätta att få ett giltigt svar på.

¹¹ Arbete oviktigt, inte en plikt gentemot samhället givet talet noll (0) vid indexframtagandet

¹² Arbete viktigt och plikt gentemot samhället givet talet ett (1) vid indexframtagandet

Variabel	Danmark	Sweden
<i>Andelen invånare som antingen ej har någon religiös trosuppfattning eller som ej tillhör någon av de hierarkiska religionerna. (ESS, C9 & C10 - EVS, 22 & 23)</i>	0,971	0,953
<i>Ger din kyrka adekvata svar på problemen i familjelivet? (EVS, 29_B)</i>	0,850	0,816
<i>Ger din kyrka adekvata svar på de sociala problem som ditt land står inför idag? (EVS, 29_D)</i>	0,885	0,828
<i>Är politiker som inte tror på Gud olämpliga för politiska förtroendeuppdrag? (EVS, 39_A)</i>	0,827	0,759
<i>Religiösa ledare bör inte påverka hur medborgare röstar i folkomröstningar? (EVS, 39_B)</i>	0,729	0,511
<i>Det vore bättre om mer människor med stark religiös övertygelse innehade politiska förtroendeuppdrag? (EVS, 30_C)</i>	0,788	0,643
<i>Religiösa ledare borde inte påverka riksdagsbeslut? (EVS, 30_D)</i>	0,725	0,381
TOTALT (MAX: 7)	5,775	4,891

Svarsalternativen på ovanstående frågor har givits högre indexpoäng i de fall svarstalen indikerar antingen en mindre roll för religionen och kyrkan, eller från sfären minimal *yttre* sfärpåverkan. Genomgående har samma signal givits, att man i Danmark med större eftertryck verkar anse att den religiösa sfären bör vara och är separerad från samhällets övriga sfärer.

Påpekas bör dock att man i Danmark enligt båda här använda undersökningar anser sig tillhöra en religion, men att en betydligt större andel av de troende jämfört med i Sverige tillhör den protestantiska tron. Resultatet av detta syns i de två här först redovisade variablerna, där indextalet som förs till det Sociala Kapital Indexet är lägre för Sverige än Danmark. Anledningen till detta finns i det faktum att andelen individer som tillhör en av de här kallade *hierarkiska religionerna* är betydligt större i Sverige.

5.2.4. Makronivån: Den politiska sfären

Denna från ett "Putnamskt" perspektiv klassiska underkategori handlar om att mäta förtroendet för aktörerna inom denna sfär. Enligt densamme handlar det först och främst om hur denna upplevs av medborgarna, till skillnad från hur den faktiskt presterar.

Variabel	Danmark	Sverige
<i>På det hela taget, hur nöjd är du med hur demokratin fungerar och utvecklas i ditt land? (EVS, 59)</i>	0,382	0,286
<i>Hur väl fungerar systemet som styr ditt land? (EVS, 60)</i>	0,514	0,521

Variabel	Danmark	Sverige
<i>Hur mycket förtroende hyser du för riksdagen? (EVS, 57_G)</i>	0,236	0,252
<i>Hur mycket förtroende hyser du för förvaltningsväsendet? (EVS, 57_H)</i>	0,272	0,230
<i>Hur mycket förtroende hyser du för den Europeiska Unionen? (EVS, 57_J)</i>	0,026	0,040
<i>Hur mycket förtroende hyser du för politiker? (ESS, B10)</i>	0,546	0,471
<i>Hur mycket förtroende hyser du för Europaparlamentet? (ESS, B11)</i>	0,483	0,402
<i>Hur nöjd är du med hur landets riksdag sköter landets affärer? (ESS, B31)</i>	0,588	0,523
TOTALT (MAX: 8)	3,045	2,724

Återigen har indexsiffran varit högre ju mer förtroendefylld bild av aktören eller institutionen inom denna sfär som den intervjuade har. Det verkar dock som den generella åsikten är att människor involverade i denna sfär inte betraktas vara speciellt förtroendeingivande alls. Något som lockar en att se parallellen mellan dessa resultat och termen *politikerförakt* som med jämna mellanrum vevas upp i medierna.

Att politiker på nationell nivå i alla fall kan hållas under viss uppsikt, genom exempelvis mer regelbunden och noggrann mediebevakning är måne upphov till indextalen som trots allt är högre på nationell nivå. Detta till skillnad från uppfattningen om politikerna i Bryssel och förvaltningstjänstemännen, som eventuellt upplevs som agerande mer i det dolda. Summa summarum resulterar dessa attityder i detta dystra Socialt Kapital Index för en av de mest betydelsefulla sfärerna på makronivå.

5.2.5. Makronivån: Den ekonomiska sfären

En betydelsefull sfär, speciellt om vi beaktar att denna uppsats är skriven inom Ekonomisk Historia, är naturligtvis denna ekonomiska varför frågetecken dyker upp när man konstaterar att antalet studerade variabler bara är en till antalet. Innan man drar alltför långtgående slutsatser av detta skall man komma ihåg att det sociala kapital som skapas genom förtroendeuppvisande och som verkar för att nå samhällsekonomiska mål existerar inom många olika analysnivåer. Enligt den teoretiska utgångspunkten där både ekonomiska sfärens uppgifter jämfört med exempelvis den politiska få till antalet, samtidigt som källmaterialet vad denna underkategori beträffar har sina brister.

Variabel	Danmark	Sverige
<i>Inflationsindex</i>	0,860	0,722
TOTALT (MAX: 1)	0,860	0,722

Både Sveriges och Danmarks riksbanker har under den studerade perioden på fem gjort ett förtjänstfullt arbete med att hålla inflationstakten i närheten av det

uppsatta målet. Som kan utläsas av de konstruerade indextalen har dock den danska riksbanken varit aningen mer framgångsrik över perioden, varför allmänheten i enlighet med LaPorta med fleras resultat borde hysa större förtroende för denna institution i Danmark än i Sverige.

5.2.6. Makronivån: Rättsväsendesfären

Rättsväsendet innehar en betydelsefull roll för att försäkra att transaktioner förblir synliga för myndigheterna och därigenom även skatteinbringande. En av de största förtjänsterna med ett stort socialt kapital är det faktum att individer vågar lita på sina medmänniskor, trots att risken hela tiden finns att man blir lurad och förd bakom ljuset.

Rättsväsendesfären kan följaktligen spela en roll i underlättandet av detta förtroendebyggande genom att det ger individen en garanti att otillbörligt beteende kommer att bestraffas, varför bekantskapsband – som i övriga fall kan gynna förtroende – genom detta kan komma att spela en mindre roll.

Variabel	Danmark	Sverige
<i>Hur mycket förtroende hyser du för rättsväsendet? (the justice system) (EVS, 57_N)</i>	0,462	0,320
<i>Hur mycket förtroende hyser du för rättssystemet? (the legal system) (ESS, B8)</i>	0,714	0,607
TOTALT (MAX: 2)	1,175	0,927

Återigen får vi ett resultat som stämmer väl överens med övriga fynd på denna analysnivå, det vill säga att Danmark erbjuder en spelplan som på denna makronivå ligger närmre idealmodellen och som därmed hyser bättre förutsättningar för socialt kapital. Fynd som även är samstämmiga med det index som framkom via WMA-variabeln, där miljön från båda källmaterialen påvisar en utifrån idealmodellen mer fördelaktig miljö i Danmark.

5.2.7. Makronivån: en sammanställning

Efter genomgången av samtliga sfärer på makronivån råder det inget tvivel om att den mest gynnsamma institutionella miljön för ett högt och gynnsamt socialt kapital återfinns i Danmark. På samtliga analysnivåer visar Danmark upp ett högre indextal än det vi får fram för Sverige, även om skillnaden dem emellan i många fall är av en relativt obetydlig art.

Makronivåns underkategorier	Danmark	Sverige
<i>Generell förtroendenivå</i>	2,028	1,902
<i>WMA-variabel</i>	3,327	3,208
<i>Släktskapsfären</i>	1,508	1,457
<i>Den religiösa sfären</i>	5,775	4,891

Makronivåns underkategorier	Danmark	Sverige
<i>Den politiska sfären</i>	3,045	2,724
<i>Den ekonomiska sfären</i>	0,860	0,722
<i>Rättsväsendesfären</i>	1,175	0,927
Socialt Kapital Index på makronivå (MAX: 26,5)	17,718	15,831

5.3. Mesonivån

De attityder och fördomar som existerar gentemot människor tillhörande andra *kategorier* borde ha tydliga paralleller till graden av generellt förtroende i samhället i stort. En hög grad fördomar och lågt generellt förtroende borde rent logiskt korrelera eftersom fördomar per definition innebär förutfattade meningar som på samma sätt som specifikt förtroende är hinder för förutsättningslös interaktion.

Variabel	Danmark	Sverige
<i>Skulle du misstycka att ha grannar tillhörande en annan ras? (EVS, 7_B)</i>	0,926	0,975
<i>Skulle du misstycka att ha muslimer som grannar? (EVS, 7_H)</i>	0,837	0,909
<i>Skulle du misstycka att ha invandrare eller gästarbetare som grannar? (EVS, 7_I)</i>	0,894	0,972
<i>Skulle du misstycka att ha homosexuella som grannar? (EVS, 7_L)</i>	0,92	0,939
<i>Skulle du misstycka att ha judar som grannar? (EVS, 7_M)</i>	0,975	0,979
<i>Skulle du misstycka att ha zigenare som grannar? (EVS, 7_N)</i>	0,847	0,801
<i>När det är ont om arbeten, bör arbetsgivare prioritera inhemsk arbetskraft framför invandrad? (EVS, 20_A)</i>	0,600	0,833
<i>När det är ont om arbeten har män mer rätt till arbete än kvinnor? (EVS, 20_B)</i>	0,916	0,956
TOTALT (MAX: 8)	6,915	7,364

Resultaten som här framkommit är egentligen både överraskande och inte. Överraskande på så vis att de inte är samstämmiga med vad som kunde förväntas från signalerna som gavs angående den generella förtroendenivån. Resultaten här indikerar nämligen att sambandet mellan det generella förtroendet och fördomsfullhet inte är konstant negativt.

Mindre överraskande är resultaten utifrån det att Danmark de senaste åren i jämförelse med Sverige gjort sig känt som ett land där intolerans gentemot minoriteter fått ganska starkt fäste. Således kunde man därigenom förvänta sig en större grad av den xenofobi som ovanstående siffror tycks vara ett resultat av.

Det senare tycks vara en möjlig förklaring, och därigenom kan förklaringen till den större graden av generellt förtroende i Danmark finnas i *tolkningen* av frågan som leder till den här först studerade variabelgruppen. Om *folk* generellt sett för dansken består av mestadels just *danskar*, medan det för svensken är en betydligt mer mångkulturell blandning människor kan det förklara den högre graden fördomar på andra sidan sundet.

Mesonivåns underkategori	Danmark	Sverige
<i>Kategorienheter</i>	6,915	7,364
Socialt Kapital Index på mesonivå (MAX:8)	6,915	7,364

5.4. Mikronivån

Antalet variabler tillgängliga för att mäta mikronivån är flertaliga och därmed något som bör innebära att vi har goda förutsättningar att tillfredsställande mäta analysnivån. I och med variablernas mångtalighet, men framförallt via det faktum att denna analysnivå traditionellt alltid förknippats med socialt kapital och därigenom är mer genomarbetad och lättare att operationalisera. Jag tänker här dela upp variablerna i underkategorier utifrån vilken aspekt av denna mikronivå som de beskriver. Detta bör möjliggöra enklare jämförelser och ge en mer tydlig bild av var och en av underkategorierna.

Den första av dessa är i praktiken två sidor av samma mynt, då de utifrån normer och moral handlar om i hur pass stor utsträckning som individen lever som hon lär. Med andra ord huruvida individen anser det vara rättfärdigt att å ena sidan själv agera bedrägligt och i vilken utsträckning individen å andra sidan tror att andra ställer sig inför liknande moraliska dilemman.

Den andra underkategorin studerar de aktiviteter som klassiskt betraktas vara indikatorer på socialt kapital, det vill säga förenings- och organisationsmedlemskap liksom dit tillhörande sysselsättningar. Med andra ord i hur stor utsträckning som medborgaren deltar och är medlem i icke avlönade men ändå organiserade aktiviteter.

Den avslutande analysnivån är uteslutande frukterna av Putnams forskning och utgörs av de kompletterande aktiviteter som enligt amerikanen är nödvändiga för en komplett bild av de aktiviteter som leder till skapande av socialt kapital. Här åsyftas den mer spontana och oorganiserade samverkan, något som utgör den avslutande dimension som gör bilden av det sociala kapitalet komplett.

5.4.1. Mikronivån: moraluppfattning

Variablerna inom denna underkategori är alla utvalda för att försöka ge en bild av medborgarens attityd gentemot just det bedrägliga beteende som denne mycket ofta kan lockas att falla offer för. Detta eftersom flera av situationerna som den tillfrågade här ställs inför kan upplevas som sådana där vinsten av bedrägligt beteende för den enskilde är stort. I synnerhet i jämförelse med den förlust som den drabbade av detta beteende utsätts för. Kontrasten mellan hur förkastligt uppförandet upplevs, beroende på om det är den tillfrågade som själv utför handlingen eller blir utsatt för den förväntar jag mig

bli mycket intressant, speciellt eftersom de moraliska dilemman som den tillfrågade ställs inför är mycket oifrågasatta.

Variabel	Danmark	Sverige
<i>Kan man rättfärdiga mottagande av statliga bidrag som man inte är berättigad till? (EVS, 65_A)</i>	0,862	0,792
<i>Går det att rättfärdiga skattefusk? (EVS, 65_B)</i>	0,800	0,759
<i>Kan man rättfärdiga buskörning, det vill säga låna en annans bil utan ägarens tillåtelse? (EVS, 65_C)</i>	0,894	0,871
<i>Kan det rättfärdigas att ljuga i egenintresse? (EVS, 65_E)</i>	0,744	0,729
<i>Kan det rättfärdigas att i tjänsten acceptera en muta? (EVS, 65_G)</i>	0,885	0,817
<i>Kan det rättfärdigas att kasta skräp på offentlig plats? (EVS, 65_M)</i>	0,857	0,728
<i>Kan det rättfärdigas att betala kontant för tjänster för att undvika skatt? (EVS, 65_O)</i>	0,569	0,622
TOTALT (MAX: 7)	5,611	5,318

Inställningen till frågeställningarna som avspeglar huruvida det kan vara försvarbart att agera omoraliskt visar på nästan genomgående mer skrupelfria medborgare i Sverige än i Danmark. Danskarna anser det generellt sett vara mer förkastligt att inte agera i enlighet med den grundläggande moral och värderingar man uppfostrats med.

Om ett helt annat resonemang handlar istället vad genomsnittsmedborgaren har för förväntningar på sina medmänniskor angående dennes inställning till mer eller mindre samma moraliska dilemman.

Variabel	Danmark	Sverige
<i>Är det många av dina medmänniskor som tar emot statliga bidrag som de inte är berättigade till? (EVS, 66_A)</i>	0,413	0,400
<i>Är det många av dina medmänniskor som skattefuskar om de får chansen? (EVS, 66_B)</i>	0,238	0,2145
<i>Är det många av dina medmänniskor som betalar kontant för tjänster för att slippa betala skatt? (EVS, 66_C)</i>	0,117	0,199
<i>Är det många av dina medmänniskor som kastar skräp på offentliga platser? (EVS, 66_E)</i>	0,313	0,162
<i>Är det många av dina medmänniskor som kör fortare än vad som är tillåtet i uppbyggda områden? (EVS, 66_F)</i>	0,115	0,160

Variabel	Danmark	Sverige
<i>Är det många av dina medmänniskor som kör bil i alkoholpåverkat tillstånd?</i> (EVS, 66_G)	0,452	0,531
TOTALT (MAX: 6)	1,647	1,665

Vad dessa variabler beträffar är bilden för första gången hittills ganska tvetydig inom underkategorin såtillvida att resultaten länderna emellan regelmässigt skiljer sig åt från fråga till fråga. En tydlig trend kan dock observeras i att indextalen som härigenom framkommit pekar på att medborgaren betraktar sig själv vara betydligt mer moralisk i sitt beteende än sina medmänniskor. Detta eftersom den tillfrågade enligt använd undersökning överlag tror att medmänniskan betydligt oftare betar sig omoraliskt än vad denne själv erkänner sig skyldig till.

5.4.2. Formellt föreningsmedlemskap och -aktivitet

De avslutande delarna av detta SKI består som bekant av det som enligt forskare i Putnams anda utgör de mest relevanta analysnivåerna för att mäta socialt kapital. Putnam har dock diskuterat att föreningsmedlemskapet i sig är mindre viktigt än den faktiska sociala samverkan, och skälen till detta är egentligen ganska självklara eftersom enbart medlemskap ofta inte förutsätter att man nödvändigtvis träffar och umgås med andra människor.

Detta är något som jag anser vara värt att beakta, varför medlemskapssiffrorna skall kompletteras med uppgifter om hur mycket ideellt arbete som utförts av de tillfrågade i de föreningar eller organisationer som individen har löst medlemskap i.

Variabel	Danmark	Sverige
<i>Medlemskap i ideella organisationer som arbetar för gamla, handikappade eller fattiga?</i> (EVS, 5_A[a])	0,066	0,208
<i>Medlemskap i religiösa eller kyrkliga organisationer?</i> (EVS, 5_B[a])	0,120	0,715
<i>Medlemskap i musik-, konst-, kultur- eller utbildningsinriktade aktiviteter?</i> (EVS, 5_C[a])	0,167	0,264
<i>Medlemskap i fackförening?</i> (EVS, 5_D[a])	0,547	0,64
<i>Medlemskap i politiska partier eller grupperingar?</i> (EVS, 5_E[a])	0,067	0,106
<i>Medlemskap i lokala intressegrupper mot fattigdom, arbetslöshet, dåligt/ont om boende eller rasism?</i> (EVS, 5_F[a])	0,062	0,095
<i>Medlemskap i organisation för mänskliga rättigheter eller U-landsutveckling?</i> (EVS, 5_G[a])	0,041	0,150

Variabel	Danmark	Sverige
<i>Medlemskap i organisation för naturvård och djurens rättigheter?</i> (EVS, 5_H[a])	0,132	0,113
<i>Medlemskap i yrkesorganisationer?</i> (EVS, 5_I[a])	0,111	0,145
<i>Medlemskap i ungdomsorganisationer (scouterna m.m.)?</i> (EVS, 5_J[a])	0,067	0,069
<i>Medlemskap i idrottsföreningar?</i> (EVS, 5_K[a])	0,333	0,370
<i>Medlemskap i kvinnoorganisationer?</i> (EVS, 5_L[a])	0,022	0,035
<i>Medlemskap i fredsrörelser?</i> (EVS, 5_M[a])	0,008	0,015
<i>Medlemskap i hälsoorienterade frivilligorganisationer?</i> (EVS, 5_N[a])	0,040	0,067
<i>Medlemskap i övriga organisationer?</i> (EVS, 5_O[a])	0,145	0,250
TOTALT (MAX: 15)	1,928	3,242

Som tydligt framgår av ovanstående siffror är andelen förenings- och organisationsmedlemmar betydligt högre i Sverige än i Danmark. Det vanligaste medlemskapet är i båda länder i kyrko-, idrotts, fackföreningsanknytna, eller i föreningar här kallade övriga. Den totala siffran för respektive land ovan skall tolkas som att genomsnittsmedborgaren i Sverige är medlem i dryga tre föreningar och i Danmark knappa två.

Som redan berörts kan dock medlemskap vara en i stort passiv handling, som inte automatiskt förutsätter något av den förtroendeskapande samverkan som normalt sett förknippas med socialt kapital. Med andra ord bör vi komplettera indextalen för medlemskap med sådana gällande den ideella samverkan i samma organisationer (Putnam, 2000, s.70). Något som garanterat innebär interaktion med sina medmänniskor och som enligt Putnams teori innebär socialt kapital-genererande verksamhet.

Variabel	Danmark	Sverige
<i>Utförande av oavlönat arbete i ideella organisationer som arbetar för gamla, handikappade eller fattiga?</i> (EVS, 5_A(b))	0,040	0,092
<i>Utförande av oavlönat arbete i religiösa eller kyrkliga organisationer?</i> (EVS, 5_B(b))	0,034	0,235
<i>Utförande av oavlönat arbete i musik-, konst-, kultur- eller utbildningsinriktade aktiviteter?</i> (EVS, 5_C(b))	0,054	0,113
<i>Utförande av oavlönat arbete i fackförening?</i> (EVS, 5_D(b))	0,039	0,103
<i>Utförande av oavlönat arbete i politiska partier eller grupperingar?</i> (EVS, 5_E(b))	0,027	0,043

Variabel	Danmark	Sverige
<i>Utförande av oavlönat arbete i organisation för mänskliga rättigheter eller U-landsutveckling? (EVS, 5_G(b))</i>	0,012	0,044
<i>Utförande av oavlönat arbete i organisation för naturvård och djurens rättigheter? (EVS, 5_H(b))</i>	0,023	0,038
<i>Utförande av oavlönat arbete i yrkesorganisationer? (EVS, 5_I(b))</i>	0,038	0,042
<i>Utförande av oavlönat arbete i ungdomsorganisationer (scouterna m.m.)? (EVS, 5_J(b))</i>	0,051	0,050
<i>Utförande av oavlönat arbete i idrottsföreningar? (EVS, 5_K(b))</i>	0,144	0,176
<i>Utförande av oavlönat arbete i kvinnoorganisationer? (EVS, 5_L(b))</i>	0,008	0,022
<i>Utförande av oavlönat arbete i fredsrelser? (EVS, 5_M(b))</i>	0,004	0,004
<i>Utförande av oavlönat arbete i hälsoorienterade frivilligorganisationer? (EVS, 5_N(b))</i>	0,010	0,028
<i>Utförande av oavlönat arbete i övriga organisationer? (EVS, 5_O(b))</i>	0,066	0,104
TOTALT (MAX: 15)	0,605	1,11

Det större föreningsmedlemskapet i Sverige återspeglas även i index för ideellt arbete genom att indextalet för Danmark är lägre. Det något anmärkningsvärda är att genomsnittssvensken enligt ovanstående utför oavlönat arbete för 1,11 organisationer. Indextalen indikerar vidare att endast cirka varannan dansk utför ideellt arbete, vilket återigen innebär en ganska markant skillnad mellan här studerade nationer.

5.4.3. Informell social aktivitet

De aktiviteter som innebär social samverkan och därigenom även goda förutsättningar för skapande av socialt kapital utgörs som bekant inte enbart av föreningsmedlemskap och andra formella sätt att umgås. Tvärtom menar Putnam att ”mycket oftare ”än formell social aktivitet (...) är de informella kontakterna som vi har – en drink efter jobbet, en kopp kaffe med stamgästerna på fiket, pokerspelet varje tisdagkväll (...) investeringar i socialt kapital” (Putnam, 2000, s.93). Följaktligen verkar det vara intressant och fruktsamt att mäta den sociala samverkan som faller utanför den organiserade, speciellt eftersom medlemmarna i dessa sammanslutningar verkar vara mer spontant och slumpmässigt utvalda. Något som lockar tanken till att dra slutsatsen att detta utmärkt fostrar generellt förtroende.

Variabel	Danmark	Sverige
Hur ofta träffas du för att umgås med vänner, släktingar eller kollegor? (ESS, C2)	0,733	0,721
Hur ofta spenderar du tid med vänner? (EVS, 6_A)	0,830	0,870
Hur ofta spenderar du tid med kollegor? (EVS, 6_B)	0,427	0,541
Hur ofta spenderar du tid på klubbar eller i frivilligorganisationer? (EVS, 6_D)	0,572	0,448
TOTALT (MAX: 4)	2,563	2,580

Det sammanlagda resultatet av dessa informella sociala aktiviteter pekar på ett mycket likartat resultat mellan länderna. I båda länder spenderar en majoritet av de tillfrågade tid med sina vänner minst en gång varje vecka, och även kollegorna verkar spela en relativt stor roll för den genomsnittliga medborgarens umgänge. Även om det skall påpekas att den största svarsgruppen i vardera länder var den som svarade att hon umgås med kollegor ”några gånger om året”.

Den avslutande frågan förtjänar även den att kommenteras då indexsiffran som framkommit är högst i Danmark, eftersom detta kan tolkas motsäga vad som tidigare framkommit angående föreningsmedlemskap och –aktivitet. En motsägelse som dock föga behöver vara en realitet om anledningen är att klubb- och pubgåendet är så pass mer frekvent i Danmark så att det ligger bakom den höga siffra som här framkommit.

5.4.4. Mikronivån: en sammanställning

Denna avslutande analysnivå har givit oss indextal för de variabler som kompletterar sammanställningen av Socialt Kapital Index. De signaler som vi har fått inom föregående analysnivåer har varit väldigt entydiga, såtillvida att de förutsättningar som erbjuds på respektive analysnivå varit klart mest fördelaktiga i Danmark på makronivå samt på mesonivå i Sverige. Även på denna avslutande mikronivå har intrycket varit att det svenska samhället ligger närmre idealmodellen och därigenom hyser ett högre SKI.

Mikronivåns underkategorier	Danmark	Sverige
<i>Moralisk självuppfattning</i>	5,611	5,318
<i>Moralisk uppfattning om andra</i>	1,647	1,665
<i>Medlemskap i föreningar och organisationer</i>	1,928	3,242
<i>Ideellt arbete i föreningar och organisationer</i>	0,605	1,11
<i>Informell social aktivitet</i>	2,563	2,580
Socialt Kapital Index på mikronivå	12,354	13,915

De variabler som vi på mikronivå mätt indikerar tydligt att svensken är betydligt mer socialt aktiv i föreningslivet, och att vi på denna sida sundet har en marginellt mer positiv bild av våra medmänniskors moraliska förhållanden. Det skall dock påpekas att bilden av medmänniskan i båda länder är dålig, och det ytterst lite högre indexvärdet för Sverige snarare skall tolkas som aningen mindre dåligt än som ett bra sådant.

6. Socialt Kapital Index

Momentet som avslutar denna genomgång av konstruerat mått på det jag valt att kalla Socialt Kapital Index innebär naturligtvis sammanställningen av resultaten från de olika analysnivåerna. Indelningen av begreppet har tveklöst tjänat sitt syfte, då vi tydligt har kunnat observera skillnader i förutsättningar för socialt kapital beroende på vilken aspekt av samhället som vi har i åtanke.

Analysnivåindex	Danmark	Sverige
<i>Makronivå</i>	17,717	15,831
<i>Mesonivå</i>	6,915	7,364
<i>Mikronivå</i>	12,354	13,915
Socialt Kapital Index (MAX: 81,5)	36,986	37,110

Det slutgiltiga indexet för respektive land ger oss ett anmärkningsvärt likartat resultat i det att knappa 80 variabler med ett maximalt indextotal uppgående till 81,5 inte ger oss ett slutresultat som skiljer här studerade länder med mer än dryga 0,1. En skillnad som utifrån maxnoteringen på 81,5 naturligtvis inte utgör en reell skillnad. Det totala Socialt Kapital Index indikerar således ett anmärkningsvärt likartat socialt kapital på båda sidor sundet. De mer intressanta slutsatserna kan istället dras när vi analyserar och kommenterar Indexets analysnivåer.

Idealsituationen ur ett Turner-perspektiv via valda variabler på *makronivå* innebär ett SKI på 26,5, där Danmark genom genomgående bättre indextal bör betraktas rymma en mer gynnsam institutionell miljö som dessutom åtnjuter ett större förtroende från medborgarna än i Sverige. Resultaten i Danmark indikerar ett genomsnittligt index på 67 procent relativt idealsituationen. Inte så talande i sig som det skall jämföras mot det svenska 60 procent och hållas i åtanke om detta mått appliceras på andra populationer.

På efterföljande mesonivå kan vi konstatera resultat som för båda länder i allmänhet och för Sverige i synnerhet är betydligt bättre. Relativt idealmodellen hamnar båda länderna inom det högsta 15 procentintervallet, med det svenska genomsnittsväret uppgående till 92 % och det danska 86 %. Resultat som indikerar en hög grad av tolerans, men där den skillnad som trots allt finns eventuellt kan spåras till den betydligt mer infekterade debatten om invandring som existerar i Danmark.

Resultaten på mesonivå ligger i mångt och mycket i linje med fynden som på makronivån gjordes angående graden av generellt förtroende i samhället, där Sverige och Danmark är de två länder som bland världens länder enligt källmaterialet hyser högst grad av generellt förtroende. Varför det egentligen är föga överraskande att graden av fördomsfulla attityder i dessa länder enligt genomförda undersökningar verkar vara låg.

Att det sammanlagda resultatet på mikronivå verkar vara både betydligt sämre än övriga analysnivåer behöver inte vara fallet. De låga siffrorna angående social samverkan måste till stor del tillskrivas måttet och de ofullkomligheter som föreligger

angående huruvida man skall bedöma diverse former av samverkan ur ett socialt kapital-perspektiv.

I synnerhet den svenska medborgaren visar upp ett genomsnittligt antal föreningsmedlemskap som måste betraktas vara ansevärt. Ännu mer så om vi jämför med den betydligt lägre siffran i Danmark. Inte heller kan man vara alltför kritisk mot indextalet över det aktiva föreningsarbetet i Sverige som indikerar att genomsnittssvensken är aktiv i föreningslivet på veckobasis.

Vad det ”Putnamska” begreppet *att agera förtroendeingivande* beträffar tvingas vi tillstå att resultaten är desto dystrare. Även om genomsnittsmedborgaren i båda länder verkar vara relativt förtroendefyllda inför en transaktion med en främling, är uppenbart tankarna angående huruvida medmänniskan agerar förtroendefullt allt annat än bra. En betydligt mer smickrande bild av sig själva är i och för sig väntat, men det förtar inte faktumet att det är oroande med ett samhälle där medmänniskan generellt sett betraktas vara småkriminell.

Angående det avslutande informella umgänget kan vi konstatera att medborgaren i genomsnitt umgås med vänner, kollegor eller ute på mer allmänna träffpunkter i alla fall en gång i veckan. Svårigheterna att bedöma detta är precis som vad det formella medlemskapet beträffar hur man skall avgöra en tillfredsställande grad av samverkan. En frenetisk interaktion som aldrig leder längre än till ytliga kontakter kan knappast bedömas vara socialt kapital-genererande, varför sambandet mellan samverkan och förtroendeskapande troligtvis inte är linjär.

Efter genomgång av samtliga analysnivåer har nu framkommit att de indexskillnader som framkommit inom underkategorier och analysnivåer till slut har tagit ut varandra. Vilket har resulterat i ett väldigt likartat SKI länderna emellan. På grund av svårigheterna att bestämma det exakta tillfället som detta SKI mäter är det tyvärr inte möjligt att bestämma korrelationskoefficienten mellan SKI, eller valda analysnivåer av det, och exempelvis BNP-tillväxten, för att därigenom kunna uttala sig om ett eventuellt sambands styrka. En god grund för liknande studier har dock lagts i och med att möjligheter finns att genom utökande av både antalet mätillfällen och studerade nationer komma underfund med det Sociala Kapital Indexet och dess effekter på BNP-tillväxten.

6.1 Analys av variabler på makronivå

Utförandet av ett sätt att mäta denna förhållandevis omstridda analysnivå har inneburit problem såtillvida att teorins direkta koppling till socialt kapital på sina håll präglas av en viss otydlighet. Putnam diskuterar att förtroende för institutionen per definition är annorlunda än förtroende för individen, men plågas ständigt av en betydande oförtjänst i att han inte bryr sig om att förklara denna skillnad i förtroende påverkar det sociala kapitalet. Enligt densamma skiljer sig förtroendet för institutionen och individen åt, och det för institutionen är betydligt mindre viktigt – punkt.

Detta är en åsikt som föga delas av merparten av forskare inom de ekonomiska ämnena, och resonemanget som häri förs finner jag som betydligt mer övertygande och framförallt komplett. Vad som dessutom slår mig som inkonsekvent i Putnams resonemang är att han de facto inkluderar politiska och religiösa institutioner i

sitt sätt att mäta socialt kapital, genom att exempelvis använda valdeltagande som indikator på förtroendet för sfären och därigenom socialt kapital. Varför dessa sfärer betraktas som relevanta, men inte den ekonomiska eller den till rättsväsendet anknutna slår mig som tveksamt. Måhända att denna kan vara kopplad till statsvetenskapens skepticism inför ekonomismen, men oavsett vad förlorar man en del av helhetsbilden genom att exkludera centrala och betydelsefulla institutionella sfärer.

Vad valet av variabler beträffar är dessa erkänt av en mer oprövad art. Detta är något som märks vid genomgång av analysnivåerna inom denna makronivå, där antalet variabler per institutionell sfär skiftar. Det som trots detta är betryggande då det vittnar om validitet är att signalerna som framkommer från respektive institutionell sfär mer eller mindre undantagslöst är entydiga. Något som i alla fall i viss utsträckning tycks innebära att en större mängd variabler hade inte förändrat denna signal, utan snarare förstärkt den. På sina ställen hade jag dock önskat att källmaterialet hade kunnat förse mig med en större mängd variabler. Något som är allra tydligast inom den ekonomiska sfären, där jag i enlighet med Turners teori hade velat komplettera existerande variabel med rena attitydfrågor angående förtroendet för och bemötandet från banker, kreditinstitut och andra för ekonomin betydelsefulla institutioner.

Variablerna hämtade från World Market Analysis, samt den här konstruerade inflationsvariabeln innebär erkänt en grad av improvisation. De sfärer som WMA ger en bedömning av sammanfaller inte helt och hållet med vad som i teorin eftersöks. Trots detta ges en bedömning som till stor del speglar hur pass goda de förutsättningar är som enligt idealsituationen bör eftersträvas. Tidigare arbeten i ämnet har även dem begagnat sig av liknande bedömningar, som inte heller från början konstruerades för just det syfte de användes till. Av detta skäl bör det inte innebära att bedömningen som här använts är mindre korrekt än de som har använts i tidigare studier.

Mätningarna på denna analysnivå har dock drabbats av den teoretiska ofullkomlighet som tyvärr föreligger. Jag ställer mig frågande till huruvida rollen den ekonomiska sfären utgör på ett korrekt sätt kan speglas av en enda variabel. Jag efterlyser här vidare studier för att komma underfund med en mer korrekt vägning av variablerna inom respektive sfär, för att på så sätt konstruera ett bättre och mer exakt bild både av analysnivåernas respektive bidrag till det sammanlagda måttet och av begreppet i stort. Varför detta inte redan gjorts är eftersom jag har varit mycket noggrann med att mitt godtycke minimalt skulle påverka det slutgiltiga måttet. Att förse underkategorierna med en vikt mer eller mindre på måfå bedömer jag vara både oförsiktigt och dumt, då jag tror att de potentiella vinsterna är betydligt mindre och chansartade än riskerna som det medför.

6.2. Analys av variabler på mesonivå

Den aspekt av mesonivån som här inkluderas är ordentligt underbyggd, både av teori och empiri, varför förutsättningar för att genomföra mätningar som ger en komplett bild är goda på denna underkategori av analysnivån.

Tendensen med samstämmiga mätresultat som dessutom återigen reflekterar ett liknande kulturellt arv håller i sig även på mesonivån. Antalet variabler måste betraktas vara tillfredställande såtillvida att vi här får en tillräckligt omfattande

bild av de för socialt kapital empiriskt bevisat relevanta diskrimineringsattityder som i länderna existerar.

Uppenbart är dock att vidare arbete att utreda mesonivåns övriga kopplingar till socialt kapital är nödvändigt. De underkategorier av denna analysnivå som här utelämnats och som därför enbart kort kommenterades i en not bedömer jag vara så vaga i sin koppling till socialt kapital att jag anser en lösning vara att inarbeta här studerade kategoriska enheter i mikronivån med avsikt att förenkla begreppsuppbyggnaden.

6.3. Analys av variabler på mikronivå

Utan att detta från början var syftet visade sig utformandet av Turners och Putnams teorier om socialt kapital att den förstnämndes mikronivå i mångt och mycket sammanfaller med den sistnämndes totala begreppsavgränsning. Tack vare detta har det varit naturligt att sammanfoga de bådas teorier för att utnyttja båda resonemangens starka sidor.

En oväntad bonus representerar det faktum att man tack vare detta kan konstatera skillnader i dessa två olika sätt att avgränsa begreppet och de resultat de ger. Putnams sätt att mäta socialt kapital utgörs i denna uppsats av mätningar av föreningsmedlemskap och formell liksom informell social samverkan. Visserligen skulle en fullständig mätning av socialt kapital enligt Putnam ha inneburit att mängden variabler varit större, men tveksamt är om variablerna detta till trots skulle ha uppgått till här använt antal. Utifrån häri berörda variabler skulle en mätning enligt Putnam leda till att skillnaden i socialt kapital länderna emellan skulle ha varit betydligt större. Naturligtvis som en följd av att det svenska samhället genomgående enligt Putnams analysnivåer visar upp indikationer på ett högre socialt kapital.

Ett stort antal variabler garanterar förvisso på intet sätt några som helst garantier om att man får en mer korrekt beskrivning av det man mäter. Vad den större mängden variabler i detta fall hade kunnat möjliggöra är dock en betydligt större kunskap i hur vissa variabler hänger ihop. Att studera regression och korrelation när antalet studerade länder är två och observationstidpunkten enbart är en till antalet är inte så användbart, men en utökning av antalet studerade länder i denna studie hade kunnat ge bättre svar på i vilken utsträckning som föreningsaktivitet i realiteten påverkar medborgarens förtroende.

Denna mikronivå har tveklöst haft gynnats av att applicerbara variabler på ett tydligt sätt har kunnat kopplas till socialt kapital. Forskningen som inom denna analysnivå redan gjorts är omfattande, och när man inom framförallt makronivån är oense om vilka aspekter och på vilket sätt som de skall inkluderas i måttet är konsensus på denna nivå definitivt tillfredsställande. Vad man skall mäta är här ställt bortom det mesta tvivel, även om metoderna som använts för att mäta och sammanställa resultaten skiljer sig åt från studie till studie.

Svagheter på denna analysnivå utgörs istället av de mycket stora svårigheterna att avgöra en *optimal* föreningsaktivitet eller social samverkan. Det är orimligt att den optimala situationen representerar att genomsnittsmedborgaren är medlem i 15 föreningar, och aktiv i samtliga. Något som dock är en realitet i det mått

som här konstruerats, eftersom kunskap i hur medlemskapet skall skattas inte finns. Detta har inneburit att det maximala index för denna mikronivå uppgår till 47, något som ingen nation i världen kan uppnå. Även om indextalen, och detta kan inte understrykas tillräckligt, är fullständigt opartiska och därmed direkt jämförbara innebär ett maximalt index på 47 ett problem.

En lösning på detta är mer specifika studier i hur föreningsmedlemskap, -aktivitet och social samverkan påverkar förtroendenivån i samhället, och därigenom komma fram till en optimal situation som får utgöra utgångspunkt.

6.4.1. Socialt Kapital Index: styrkor

Måttet på socialt kapital som här har konstruerats och använts, kallat Socialt Kapital Index, har flera stora förtjänster. Detta först och främst tack vare de skillnader som finns i jämförelse med tidigare skrivet material i ämnet. Skillnader som gestaltas av det faktum att jag här har sammanflätat ett beprövat och accepterat sätt att mäta indikatorer på socialt kapital med en betydande mängd teori som underbygger valda variabelers relevans.

Genom den teoretiska bakgrundens omfattning har jag konstruerat ett mått som i största möjliga utsträckning haft förutsättningar att fånga in konceptets mångsidighet. Jag har utnyttjat det faktum att en hel del arbete inom ämnet redan gjorts, som redan klarlagt flera samband mellan exempelvis förtroende och socialt kapital. Tack vare detta har jag inte tvingats starta från ruta ett, utan istället kunnat fortsätta från var tidigare avslutat sitt arbete.

Ytterligare en styrka i här producerat mått är tveklöst att det möjliggjort den landjämförelse som med hjälp av alldeles för många tidigare konstruerade mått varit en omöjlighet. Av denna anledning valdes variabler som i så liten utsträckning som möjligt skulle vara unika för enskilda länder. Måttet kan därigenom med lätthet appliceras på åtminstone ett femtiotal (industrialiserade) länder utan några som helst betydande problem.

Ett större antal studerade länder och flera olika observationstidpunkter kommer även att möjliggöra studier av de ytterst relevanta korrelationsförhållanden som avslöjar i vilken utsträckning som exempelvis föreningsmedlemskap eller -aktivitet påverkar graden av fördomsfullhet. Här valda variabler och konstruerat mått erbjuder således större möjligheter och medel att kontrollera det som Putnam tog för givet, nämligen att alla former av social samverkan i en eller annan form leder till skapandet av socialt kapital. Något som i realiteten innebär en positiv korrelation mellan graden generellt förtroende och medlemskap.

Källmaterialet gav genomgående möjlighet att utifrån idealmodellen identifiera ett för socialt kapital idealiskt svar. Till skillnad från exempelvis Putnams nivåjämförelser har detta inneburit att man här objektivt både kan jämföra enskilda variabler, samtidigt som dessa var för sig bidrar till det totala SKI som ger den välbehövliga makrobild vi eftersökt. Dessutom har hänsyn tagits till det faktum att det i nuläget saknas adekvata kunskaper angående hur variabler och analysnivåer skall vägas gentemot varandra. Detta genom valet att betrakta alla variabler utom en enda som

potentiellt lika viktiga för totalresultatet, samtidigt som jag så långt som möjligt valt variabler med en tydlig påverkan på socialt kapital.

6.4.2. Socialt Kapital Index: Svagheter och framtida uppgifter

De problem som under måttframställningen dykt upp har i realiteten samtliga utifrån det syfte och den frågeställning som från början sattes upp varit väntade. Måttets första svaghet representeras av det faktum att tillhörande variabler inte vägts mot varandra och därigenom inte var och en representerar en mer eller mindre betydelsefull del av det sociala kapital som ämnas mätas. Ett problem som också tidigare har visat sig vara en not lite väl tuff att knäcka även för berömdheter inom ämnesgrenen.

Detta är dock något som ofrånkomligen gör att den optimala siffran på SKI utifrån valda variabler inte nödvändigtvis behöver vara korrekt. Istället är det fullt möjligt att aspekterna som utgör beståndsdelarna påverkar det totala sociala kapitalet olika mycket och därför idealiskt bör vägas och omarbetas ytterligare en del innan uppfyllandet av målet för denna uppgift är uppnått.

Inom samtliga analysnivåer är variabelvägning således en naturlig fortsättning på detta arbete. Vissa påståenden som i teorin görs utifrån okunskap om hur sambanden mellan exempelvis föreningsaktivitet och förtroende ser ut behöver nödvändigtvis redas ut för att kunna bättre bedöma de svar som givits inom studerade analysnivåer.

Vidare kan det konstateras att antalet variabler per analysnivå till stor del konditionerats av det faktum att det varit källmaterialet som avgjort hur pass djupt man tillåtit att gräva inom respektive sfär eller analysnivå. Detta är naturligtvis en olycklig realitet som ytterligare understryker vad som tidigare sagts i det att måttet föga bör betraktas som slutgiltigt, utan mer utav ett avstamp eller en bit på vägen mot ett slutgiltigt mål.

De uppgifter som således ligger framför för att möjliggöra en ännu mer komplett bild av ett samhälles position relativt denna idealmodell finns framförallt i att åtgärda ovanstående svagheter. Större kunskap om *exakt* vad som på varje analysnivå eftersöks är ett måste för att både göra måttet mer komplett, samt ständigt kunna förvissa sig om en hög reliabilitet.

Frågan om hur variabler avsedda att mäta ett begrepp så abstrakt som detta skall vägas för att på bästa sätt fånga in nivån på det sociala kapitalet kommer troligtvis mycket länge att vara mycket omstridd. Detta naturligtvis eftersom vägningen tveklöst kommer att påverka det slutgiltiga utfallet åt det ena eller det andra hållet. Att väga en enskild variabel bland över sjuttioått sådana och avgöra dess enskilda påverkan på det sociala kapitalet är tveklöst en lika komplicerad som intressant fråga. Men samtidigt en fråga som måste lösas för att kunna åstadkomma det fulländade måttet på socialt kapital.

7. Slutsats

Det socialt kapital index som här producerats är föga en färdig och slutgiltig lösning på frågan vad en kvantifiering av det sociala kapitalet innebär. Det är dock en novitet såtillvida att det på ett för mig veterligen unikt sätt kombinerar en konkret och tydlig teori om ett idealsamhälle med ett knippe för socialt kapital bevisat relevanta variabler och en inom disciplinen beprövad metod.

Jag har häri konstruerat ett sätt att mäta ett samhälles mängd av socialt kapital relativt en idealmodell, i vilken variablerna har tilldelats en vikt och är så många till antalet att jag i största utsträckning garanterat måttets objektivitet. Utifrån detta har jag kunnat konstatera att båda studerade samhällen ligger mer eller mindre precis lika nära Turners idealmodell utifrån här valda variabler och den tolkning av desamma som teori och empiri försett mig med. Något som skall tolkas som att förutsättningarna för ekonomisk tillväxt och utveckling genom ett socialt kapital är ungefär lika gynnsamt i både Sverige och Danmark, fast genom olika kanaler.

Resultaten tyder på två samhällen som trots betydande skillnader vad det gäller samhällets karaktär ändå i slutändan båda resulterar i ett Socialt Kapital Index som är anmärkningsvärt likartat. Det svenska samhället tycks tveklöst vara det mest "sociala" av de två, såtillvida att alla former av samverkan är mer utspridd på denna sidan sundet. Något som männe har resulterat i den indikerade större öppenheten gentemot minoriteter.

Danmark å andra sidan hyser den mer optimala institutionella miljön, såtillvida att dessa både verkar vara mer etablerade och ifrågasatta än i Sverige. Måhända är den danska modellen mindre ansträngd än den svenska, resulterande i det genomgående högre förtroendet på denna analysnivå.

8. Avslutande diskussion

Denna uppsats har onekligen givit en del resultat som ofrånkomligen får en att fundera över hur det egentligen ligger till med kausalitetsriktningar och därigenom huruvida sambanden mellan vissa verksamheter och skapandet av socialt kapital är på det sätt som vissa teoretiker vill göra gällande.

Uppseendeväckande är den negativa beta-koefficient som kan konstateras när vi studerar sambandet mellan antingen föreningsmedlemskap, -aktivitet eller informell social samverkan och graden av generellt förtroende i samhället. Detta är något som definitivt förtjänar att hållas i åtanke och studera vidare, då den beta-koefficient som genom att studera dessa samband existerar garanterat kommer att förändras när antalet observationer ökar. Vad man dock kan säga är att korrelationen mellan en X-variabel som utgörs av någon av de ovan nämnda underkategoriresultaten och Y-variabeln generell förtroendegrad inte är oändligt positiv.

Kan det vara så att denna kurva liknar ett upp-och-nervänt U, det vill säga att man kan komma till en punkt då förtroendegraden som beror på samverkan är mättad, och att ytterligare deltagande inte längre tillför något till det sociala kapitalet genom en högre grad av förtroende? Något som onekligen understryker tesen att socialt kapital är ytterst mångfacetterat och att det troligen de facto är så att en stor mängd analysnivåer är nödvändiga för att fullt ut förstå begreppets verkliga essens.

Å andra sidan lockas man att dra slutsatsen att bortse från resultaten vad mätningarna om samhällets förtroendekaraktär, då detta gör att vissa samband bättre är samstämmiga med teori. Betakoefficienten vad sambandet mellan resultaten på meso- och mikronivå blir på detta vis positiv och bekräftande vad som i teorin mer eller mindre genomgående påstås. Något som jag dock undviker att göra, utan nöjer mig istället med att ställa frågan om sättet att mäta generellt förtroende verkligen är hundraprocentigt korrekt.

Ett framtida arbete ligger inte bara i att bättre förstå begreppets beståndsdelar och deras relativa vikt för skapandet av socialt kapital, utan även i att närmre undersöka de indikationer som av denna uppsats givits, framförallt angående huruvida korrelationsförhållanden är så pass entydiga som teorin ofta hävdar. Något som hänger samman med frågor på en nivå inte direkt tillhörande det sociala kapitalet. Är vi verkligen överbevisade huruvida det sociala kapitalet ensidigt påverkar exempelvis den brottsnivå som jag i de inledande meningarna konstaterade som kännetecknen på ett samhälle med stort socialt kapital?

Det omfattande generella förtroende som ett stort och bra socialt kapital innebär kanske snarare är en följd av en låg brottslighet och en jämn och hög socioekonomisk standard? Om detta är fallet kanske snarare det sociala kapitalet fungerar som katalysator för den ekonomiska tillväxten i och med den större transaktionsbenägenhet som det per definition fungerar som. Detta resonemang ger intuitivt institutionen och makronivån en väldigt central roll för det sociala kapitalet i och med att förtroende för institutioner som dessutom agerar förtroendeingivande i realiteten verkar vara väldigt avgörande för karaktären på det sociala kapitalet.

9. Källförteckning

9.1. Litteratur

Arvidsson, Peter – Rosengren, Karl Erik. *Sociologisk metodik*. Liber, Malmö, 2002.

Chavez, Rebecca Bill. *The Evolution of Judicial Autonomy in Argentina: Establishing the Rule of Law in an Ultrapresidential System*. *Journal of Latin American Studies*, sidor 451-478, 2004.

Chhibber, Ajay. *Social Capital, the State, and Development Outcomes* i *Social Capital: A Multifaceted Perspective* (red. Dasgupta – Serageldin). The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, Washington D.C, USA, 2000.

Durkheim, Emile. *Självmodet*, Argos Förlags AB, Uppsala, 1968.

Hudson, Pat. *History by Numbers*. Arnold publishers, London, England, 2000.

Humphrey, John – Schmitz, Hubert. *Trust and Economic Development*. Institute of Development Studies, Brighton, England, 1996.

Grootaert, Christiaan – Narayan, Deepa – Nyhan Jones, Veronica – Woolcock, Michael. *Measuring Social Capital – An Integrated Questionnaire*. The World Bank, Washington, D.C, USA, 2004.

Grootaert, Christiaan (red) – van Bastelaer, Thierry (red). *Understanding and Measuring Social Capital. A multidisciplinary tool for practioners*. The World Bank, Washington, D.C, USA, 2002.

Grootaert, Christiaan. *Social Capital, Household Welfare, and Poverty in Indonesia*. The World Bank, Washington D.C, USA, 1999.

Hume, David (red. Watkins, Frederick). *Theory of Politics*, University of Texas Press, Austin, TX, USA, 1953.

Krishna, Anirudh. *Creating and Harnessing Social Capital* i *Social Capital: A Multifaceted Perspective* (red. Dasgupta – Serageldin). The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, Washington D.C, USA, 2000.

Körner, Svante – Wahlgren Lars. *Praktisk statistik*. Studentlitteratur, Lund, 2002.

Lane, Jan-Erik – Ersson, Svante O. *Politics and Society in Western Europe*. SAGE Publications, London, England, 1991.

LaPorta, Rafael – Lopez-de-Silanes, Florencio – Shleifer, Andrei – Vishny, Robert W. *Trust in Large Organizations i Social Capital: A Multifaceted Perspective* (red. Dasgupta – Serageldin). The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, Washington D.C, USA, 2000.

North, Douglass C. *Institutionerna, tillväxten och välståndet*. SNS Förlag, Kristianstad, 1993.

OECD. *The Well-being of Nations. The role of human and social capital*. 2001.

Porter, Michael. *The Competitive Advantage of Nations*. Macmillan, London, England, 1990.

Portes, Alejandro – Landolt, Patricia. *Unsolved mysteries: The Toqueville Files II. The Downside of Social Capital*. The American Prospect, vol. 7 nr. 26, 1996.

Putnam, Robert D. *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster, New York, NY, USA, 2000.

Putnam, Robert – (Leonardi, Robert – Nanetti, Raffaella Y.). *Den fungerande demokratin: medborgarandans rötter i Italien*. SNS Förlag, Stockholm. 1996.

Ritzer, George. *Sociological Theory*. McGraw-Hill, New York, NY, USA, 2000.

Turner, Jonathan. *The Formation of Social Capital i Social Capital: A Multifaceted Perspective* (red. Dasgupta – Serageldin). The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, Washington D.C, USA, 2000.

Tushnet, Mark. *Defending a Rule of Institutional Autonomy on “No-Harm” Grounds*. Brigham Young University Law Review, 2004 (4), sidor 1375-1384, 2004.

Upphoff, Norman. *Understanding Social Capital: Learning from the Analysis and Experience of Participation i Social Capital: A Multifaceted Perspective* (red. Dasgupta – Serageldin). The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, Washington D.C, USA, 2000.

Uzzi, Brian. *The Sources and Consequences of Embeddedness for the Economic Performance of Organizations: The Network Effect*, American Sociological Review, 61(4), sidor 674-698. The University of Chicago Press, 1996.

Weber, Max. *Den protestantiska etiken och kapitalismens anda*. Argos, Lund, 1978.

9.2. Statistiskt material

Halman, Loek. *The European Values Survey: A Third Wave. Source book of the 1999/2000 European Values Study Surveys*. WORC, Tilburg University, Holland.

R Jowell and the Central Co-ordinating Team. *European Social Survey 2002/2003: Technical Report*, London: Centre for Comparative Social Surveys, City University, 2003. Hämtat från www.nsd.uib.no

9.2.1. Statistiskt material från Internet

World Market Analysis: www.worldmarketanalysis.com

Eurostat – the statistical office of the European Community:

http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=Yearlies_new_economy&root=Yearlies_new_economy/B/B1/B11/eb012

Appendix 1

Förfarande för uträknande av indextal för Socialt Kapital Index

Uträknande av indexvariabler med ickenumerisk skala

I var och en av frågorna som i ursprungsundersökningen ställdes till intervjupersonerna existerade ett från början förutbestämt antal svarsalternativ. För att kunna kvantifiera svaren har dessa utrustats med en siffra utifrån en från teorin önskvärd skala. Det svar som enligt teorin innebär minst gynnsamma förutsättningar för ett stort eller bra socialt kapital tilldelas siffran noll (0) i en konstant ökande skala där nästa svar tilldelas siffran ett (1).

<i>Medlemskap i fackförening?</i>	Ja	Nej
<i>Siffra för kvantifiering av svar</i>	1	0

När en eskalerande skala av önskvärdhet vad svarsalternativen beträffar inte finns eller är svårtolkad kommer flera av dessa att utrustas med en och samma siffra (0).

<i>Hur viktigt i livet är arbetet?</i>	Mycket	Ganska	Mycket lite	Inte alls
<i>Siffra för kvantifiering av svar</i>	2	1	0	0

Ett sista alternativ utgörs av fallet där ett svarsalternativ existerar som tveklöst innebär negativa följder för det sociala kapitalet, då detta i detta fall kan utrustas med ett negativt tal för indexuträknandet (-1).

<i>Hur mycket förtroende hyser du för regeringen?</i>	Väldigt mycket	Mycket	Inte särskilt mycket	Inget alls
<i>Siffra för kvantifiering av svar</i>	2	1	0	-1

Nästa steg utgörs av en multiplikation av den faktiska svarsandelen med respektive siffra för kvantifiering. Om 15 procent givit det för socialt kapital minst gynnsamma svaret – som tilldelats siffran noll (0) - kommer följaktligen detta steg i kalkyleringsprocessen att innebära att det uträknade talet inte uppgår till mer än noll ($15 \cdot 0 = 0$). När detta steg genomförts för samtliga svarsalternativ skall de svar vi kommer fram till adderas ihop. Steget som sedan återstår är att räkna ut det indextal som vi eftersträvat.

Den mest optimala utgången vore om samtliga intervjupersoner gav det optimala svaret. Om idealsvaret motsvaras av siffran två (2) kommer andelen som givit detta svar (100%) att multipliceras med svarssiffran, resulterande i talet 200. För att kalkylera indextalet dividerar vi summan av de ihopmultiplicerade svarsandelarna och svarssiffrorna med idealsvaret multiplicerat med hundra. I detta fallet är både täljaren och nämnaren 200, och indextalet i idealsituationen uppgår således till ett (1). Ett annat fall presenteras nedan, där idealsvaret givits siffran ett (1), vilket gör att nämnaren vid indexuträkandet uppgår till 100 (1*100). I Sverige gav 18,5% idealsvaret, och resterande 81,5% svarade enligt det som gavs siffran noll. Genom att multiplicera svarsandelarna med svarssiffran får vi reda på täljaren till indexuträkandet: $(18,5*1)+(81,5*0) = 18,5$. Efter genomförd division återstår indextalet 0,185. (Grootaert, 2002, s.50ff.).

Medlemskap i fackförening?	Ja	Nej		Indextal för variabel, att föras till SKI
Svarsindex	1	0		
Svarsandelar (DK)	18,5 %	81,5 %		
Landindex (DK)	$18,5 * 1 =$ 18,5	$81,5 * 0 =$ 0	$=$ 18,5	$18,5 / 100 =$ 0,185
Svarsandelar (SE)	22,0 %	78,0 %		
Landindex (SE)	$22 * 1 =$ 22	$78 * 0 =$ 0	$=$ 22	$22 / 100 =$ 0,22
Maxindex	$1*100 =$ 100			

Övriga data kommer likaså att omarbetas på ett liknande sätt för att kunna placeras in på en numerisk skala, allt för att på enklast möjliga sätt jämföra resultaten över nationsgränserna. Förfarandet kommer att förklaras närmre vid genomgången av berörda variabler.

Variabler med numerisk skala enligt EVS och ESS

Sammanställningen av indextal efter frågor med en numerisk skala över svarsalternativen var desto enklare. Detta eftersom jag inte behövde omarbete svarsalternativen till en numerisk skala, då detta redan var gjort. Förfarandet för indextalsskapandet är i övrigt precis som i avsnittet ovan, då det mest gynnsamma svaret multipliceras med 100 för att få det tal som utgör nämnaren när jag räknar ut indextalet. Även här blir detta som förs till det totala SKI i idealsituationen ett (1).

Variabler utan given svarsfördelning över svarsalternativ

Vad som här syftas till är de variabler där jag inte har tillgång till mer exakt information än ett genomsnitt respektive standardavvikelse på de svar som på en fråga givits. Skalan är även den för mig känd och uppgår typiskt till tio (10), och för att tydliggöra mitt förfarande kan vi anta att det genomsnittliga svaret uppgår till 5,2 med en standardavvikelse på 2.

Det första steget i uträkandet av medeltal innebär att vända skalan rätt, det vill säga att göra 10 till det mest önskade svaret, något som vi här antar redan är fallet. Jag utgår dessutom ifrån att svaren är normalfördelade, något som innebär att 68,26 procent av svaren faller inom ett intervall som spänner över en standardavvikelse under och över genomsnittet (3,2 – 7,2). Dessa 68,26 procent är jämnt fördelade på var sin sida om genomsnittet, vilket innebär att 34 procent har angivit ett svar mellan 3,2 och 5,2 och en lika stor andel givit ett svar mellan 5,2 och 7,2.

Vidare har ytterligare 13,5 procent givit ett svar mellan en och två standardavvikelser på respektive sida om genomsnittet. Nästa intervall ligger följaktligen mellan 1,2 och 3,2 respektive mellan 7,2 och 9,2 inom var och en av dessa 13,5 procent av svaren givits. Inom avslutande intervall (0 till 1,2, samt 9,2 till 10) har resterande fem procent av de svarande avlagt sina svar, med 2,5 procent fördelade på båda sidor om medeltalsnoteringen (Hudson, 2000, s.103f. och Körner, 2002, s.100ff.).

Genom detta förfarande har jag kunnat *efterkonstruera* fördelningen av svaren utifrån ett antagande att dessa var normalfördelade. Jag konstruerade sex stycken typsvar som vart och ett utgörs av mittnoteringen inom varje svarsintervall. Vart och ett av dessa typsvar tilldelades efter detta den vikt som intervallet det tillhör utgör, det vill säga typsvaret för intervallet mellan genomsnittet minus en standardavvikelse gavs vikten 34 procent. Förfarandet är i övrigt precis som i de fall där jag från början har tillgång till den exakta svarsfördelningen över skalan 0-10, det vill säga att typsvaren multiplicerat med dess procentuella andel adderas ihop för att sen divideras med idealutfallet. Kvoten som härigenom räknas ut kommer att – liksom samtliga andra hittills – att vara mellan noll och ett, och därigenom utgöra det för denna variabel eftersökta indextal.

Inflationsvariabel

Det optimala indextalet för inflationsvariabeln har även det för följdriktighets skull definierats till ett (1), huvudsakligen därför att jag vill undvika att en variabel vars korrekta vikt i det totala indexet är okänd kommer att verka snedvridande. Detta variabelindex är konstruerat utifrån båda länders inflationsmål (2 %), och ingen hänsyn har tagits till de tillåtna differensintervall som ländernas riksbanker har satt upp eftersom Danmarks sådan är betydligt mer knuten till ECB och därmed mindre autonom.

Inflationsvariabeln är konstruerad utifrån ett femårsperspektiv, där den procentuella faktiska, alternativt prognostiserade, differensen från inflationsmålet

kommer att minska indextalet från det optimala nivån. Med andra ord utgår vi ifrån indexsiffran ett (1), vilken kommer subtraheras med den procentuella differensen från inflationsmålet, vilket kommer att innebära att en genomsnittlig årlig differens på två procentenheter leder till ett inflationsindex som skall föras till det totala SKI som uppgår till noll (0).

Överstiger den genomsnittliga årliga skillnaden från inflationsmålet två procentenheter innebär detta vidare att indextalet som förs till det totala SKI kommer att vara negativt och därigenom påverka det totala negativt.

Appendix 2

Förklaring av WMA-variabel

Global Insight och deras World Market Analysis gör regelbundet en bedömning av riskbilden i 186 länder över hela världen. De aspekter som inkluderas i denna uppsats är tre till antalet, utgörande hälften av det totalt sex stycken; politisk, **rättslig** och **operationell**.

Politisk risk:

Bedömning av:

- * hur moget och etablerat det politiska systemet är
- * hur väl medborgare kan göra sin röst hörd på den politiska arenan,
- * intern och extern politisk konsensus

Rättslig risk:

Bedömning av:

- * huruvida nödvändiga lagar för ekonomisk verksamhet existerar
- * hur pass transparent och tydliga landets rättsliga procedurer är
- * hur pass autonomt rättsväsendet är från utomstående aktörer
- * hur pass etablerat och accepterat rättsväsendet är

Operationell risk:

Bedömning av:

- * landets attityd gentemot utländska investeringar, inklusive risken att landets regering kommer att intervensera i
- * huruvida utländska investerare kommer att gynnas eller hämmas av landets infrastrukturella standard
- * arbetsstyrkans karaktär och sannolikheten att denna kommer att hindra produktion genom exempelvis strejker
- * kvaliteten på landets byråkrati, sannolikheten att stöta på en korrupt tjänsteman och mängden byråkratiska hinder för ekonomisk verksamhet

Källa: www.worldmarketanalysis.com

Förfarande vid uträknande av WMA-variabel

Problemet jag här stod inför var två till antalet, och rörde inte så mycket metodiken som hur jag skulle lyckas få variabeln att vara samstämmig med de övriga som alla uppgår till en siffra mellan noll och ett. Detta eftersom jag vill undvika att en variabel får en vikt i det sammantagna måttet som överstiger de övriga på ett sätt som gör måttet skevt, samtidigt som jag vill fortsätta med en positiv skala där en högre siffra automatiskt skall innebära något mer gynnsamt än en lägre.

Det mått som framtagits av WMA innefattar fler aspekter än de som av Turner med flera impliceras, varför det nödvändigtvis måste omarbetas. Dessutom är WMA-skalan omvänd, vilket jag åtgärdar genom att vända på densamma så att det mest önskvärda svaret är 5 och det minst önskvärda är 1. De vikter som inom måttet av WMA givits ser jag ingen poäng att ändra på, eftersom dessa på intet sätt är givna på måfå utan efter noggrant övervägande.

$$\sqrt{((\text{Political risk}^2) \times 0,25) + ((\text{Legal risk}^2) \times 0,15) + ((\text{Operational risk}^2) \times 0,10)} = \text{WMA-variabel}$$

Eftersom antalet variabler som *här* inkorporeras i WMA-måttet enbart kommer att vara tre till antalet till skillnad från det ursprungliga halvdussinet kommer även det optimala talet att tillföras vårt mått på socialt kapital att vara förändrat. Hur variabeln kalkyleras syns nedan, med de olika beståndsdelarnas respektive vikter tydligt indikerade. Det optimala svaret kommer dock att sjunka från det ursprungliga 5 till det lägre cirka 3,5. Ett tal som förvisso är högre än det 0-1 intervall som karakteriserat de tidigare behandlade variablerna, men som jag ändå kommer att godta då denna variabel både behandlar makronivån i sin renaste form, och är en sammanvägning av tre makrovariabler.

Appendix 3

Källkritik

Slutsatserna i denna uppsats är baserade på material hämtat från undersökningar gjorda av olika organisationer, samtidigt som tidpunkterna för dess inhämtande skiljer sig åt. Detta innebär ofrånkomligen vissa problem vad slutsatsernas trovärdighet beträffar, då attityder är allt utom statiska. Av denna anledning bör variablerna för högsta möjliga validitet idealiskt vara hämtade vid en ensam isolerad tidpunkt.

Vidare skall det noteras att populationerna som studeras vid EVS och ESS inte utgör en så pass betydande del av ländernas invånare så att vi kan betrakta de svar som givits vara statistiskt säkerställda och nödvändigtvis representativa för hela nationen. En totalundersökning hade naturligtvis utgjort den mest ideala situationen för maximal validitet, men som utgör en ytterst sällsynt situation och som därigenom knappast kan bedömas vara en förutsättning för att kunna komma fram till bra slutsatser.

Dessutom ges inte information om hur undersökningspopulationen valts ut. Det vill säga om den valdes genom exempelvis systematiskt-, stratifierat- eller strikt slumpmässigt urval. Anledning finns dock att anta att den slumpmässiga metoden valdes, då detta för organisationen som genomför undersökningen innebär minst ansträngning, samtidigt som ”slumpmässigt urval är mycket långt från att vara godtyckligt (Arvidson, 2002, s.127)”. Med andra ord innebär föga det slumpmässiga urvalet automatiskt att resultaten mindre korrekt än flertalet andra metoder speglar nationens attityder, trots den enklare metoden.

Undersökningarna EVS och ESS genomfördes i båda länder under åren kring millennieskiftet och under cirka halvårslånga perioder. Populationerna uppgick i vardera länder i både EVS och ESS till mellan ettusen och tretusen, det vill säga ett antal som i praktiken representerar en försvinnande liten andel av nationernas totala befolkning, men som trots detta enligt Christiaan Grootaert bör vara tillräckliga för att fånga upp socioekonomiska och regionala skillnader (Grootaert, 2004, s.5f.).